LATVIJAS BANKA

EIROSISTĒMA

MAKROEKONOMISKO NORIŠU PĀRSKATS 2019

DECEMBRIS

LATVIJAS BANKA
EIROSISTĒMA

ISSN 1691–5933

MAKROEKONOMISKO NORIŠU PĀRSKATS
2019. gada decembris

MAKROEKONOMISKO NORIŠU PĀRSKATS
2019. gada decembris, Nr. 30

© Latvijas Banka, 2019

Pārpublicējot obligāta avota norāde.

Latvijas Banka
K. Valdemāra iela 2A, Rīga, LV-1050
Tālrunis: 67022300 info@bank.lv
http://www.bank.lv

Saturs

Saīsinājumi 3

Ievads 4

1. Ārējais pieprasījums 5

2. Finanšu nosacījumi 8

2.1. ECB un citu vadošo centrālo banku lēmumi 8

2.2. Norises pasaules finanšu tirgos 10

2.3. Latvijas tautsaimniecības finansēšanas nosacījumi 12

3. Nozaru attīstība 18

3.1. Apstrādes rūpniecība un enerģētika 18

3.2. Būvniecība un nekustamā īpašuma nozare 19

3.3. Tirdzniecība 21

3.4. Transports 21

4. IKP analīze no pieprasījuma puses 23

4.1. Iekšzemes pieprasījums 23

4.2. Tirdzniecības bilance 25

5. Darba tirgus, izmaksas un cenas 27

6. Secinājumi un prognozes 30

7. Scenāriju analīze 32

7.1. Gausākas kreditēšanas ietekme uz tautsaimniecību 32

7.2. Tālāka koksnes cenu krituma ietekme uz Latvijas tautsaimniecību 34

Papildinformācija 36

Statistiskā informācija S1

Saīsinājumi

AS – akciju sabiedrība
ASV – Amerikas Savienotās Valstis
CSP – Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde
DSGE modelis – dinamiskais stohastiskais vispārējā līdzsvara modelis *(Dynamic Stochastic General Equilibrium Model)*
ECB – Eiropas Centrālā banka
EK – Eiropas Komisija
EONIA – eiro uz nakti izsniegto kredītu vidējais indekss *(euro overnight index average)*
ES – Eiropas Savienība
EURIBOR – eiro starpbanku piedāvājuma procentu likmju indekss *(euro interbank offered rate)*
FRS – ASV Federālo rezervju sistēma
IKP – iekšzemes kopprodukts
MFI – monetārā finanšu iestāde
NVA – Nodarbinātības valsts aģentūra
OPEC – Naftas eksportētājvalstu organizācija *(Organisation of Petroleum Exporting Countries)*
PAIP – paplašinātā aktīvu iegādes programma
SIA – sabiedrība ar ierobežotu atbildību
SPCI – saskaņotais patēriņa cenu indekss
SVF – Starptautiskais Valūtas fonds
VAS – valsts akciju sabiedrība

Ievads

Latvijas Bankas redzējums par tautsaimniecības izaugsmi 2019. un 2020. gadā kopš prognožu aktualizēšanas septembrī nav būtiski mainījies, taču, ņemot vērā CSP veiktās nacionālo kontu laikrindu revīzijas noteiktās IKP datu laikrindas pārmaiņas, gaidāms, ka IKP pieaugums 2019. gadā varētu būt 2.3%, 2020. gada prognozei nemainoties (2.6%).

Neraugoties uz vāju ārējo pieprasījumu, Latvijas eksporta izaugsmi uztur īslaicīgs faktors – rekordliela graudaugu raža. Saglabājoties nenoteiktībai un būtiski neuzlabojoties eiro zonas ekonomiskā noskaņojuma rādītājiem, 2020. gada izaugsmes prognozes vairākās tirdzniecības partnervalstīs ir pesimistiskākas un kavē arī Latvijas ārējā pieprasījuma straujāku pieaugumu. To ietekmēs arī citur pasaulē vērojamie ģeopolitiskie saspīlējumi, kas nosaka vājāku, nekā iepriekš prognozēts, pasaules ekonomisko izaugsmi. Spēcīgā globālā nenoteiktība veicina arī mērenāku, nekā iepriekš prognozēts, Latvijas iekšzemes pieprasījuma kāpumu (īpaši investīciju aktivitāti).

Stimulējošā ECB monetārā politika eiro zonā joprojām nodrošina labvēlīgus finansēšanas nosacījumus, tomēr tās sniegtās iespējas Latvijā nav pilnībā izmantotas un kredītiestāžu veiktā kreditēšana attīstās lēni, ārējās vides riskiem un izaugsmes kritumam palēninot kredītportfeļa palielināšanos. Vienlaikus finansējuma nosacījumus ietekmē kredītiestāžu sektora pārmaiņas finanšu sektora sakārtošanas procesa ietvaros.

Kaut gan tautsaimniecības izaugsme palēninās, darbaspēka pieprasījums ir augsts un tā piedāvājums – ierobežots, tāpēc mazinās bezdarbs un saglabājas straujš algu pieaugums. Galvenokārt naftas cenu dinamikas ietekmē nedaudz samazināta inflācijas prognoze: 2019. gadā inflācija varētu būt 2.8%, bet 2020. gadā – 2.4%.

1. Ārējais pieprasījums

Ieilgušie tirdzniecības kari un ar breksitu saistītās sarunas, ģeopolitiskie saspīlējumi un joprojām augstā nenoteiktība ir galvenie faktori, kas nosaka pasaules ekonomiskās izaugsmes tempa samazināšanos, īpaši rūpniecībā. Lai gan izaugsmi vēl balsta spēcīgs privātais patēriņš, arī šajā jomā novērotas pirmās atslābuma pazīmes, kas liek domāt, ka rūpniecības vājums pamazām ietekmē arī citas tautsaimniecības jomas. Gaidāms, ka līdz ar citu valstu izaugsmes palēninašanos arī Latvijas ārējais pieprasījums 2020. gadā samazināsies.

SVF jaunākās aplēses liecina, ka pasaules ekonomiskās izaugsmes temps 2019. gadā būs bijis pēdējos gados lēnākais. Palēninoties pasaules lielāko tautsaimniecību izaugsmei, vairākas vadošās centrālās bankas jau veikušas pasākumus vēl vairāk stimulējošu finanšu nosacījumu nodrošināšanai. ASV FRS oktobra sanāksmē atbilstoši tirgus gaidām samazināja federālo fondu mērķa likmes diapazonu par 25 bāzes punktiem (līdz 1.50–1.75%), vienlaikus signalizējot, ka tuvākajā laikā procentu likmju samazināšana neturpināsies. Savukārt ECB, inflācijai un tās gaidām eiro zonā saglabājoties zemām, nolēma samazināt noguldījumu iespējas procentu likmi un atsākt aktīvu iegādes PAIP ietvaros līdz brīdim, kad inflācija pārliecinoši tuvināsies ECB inflācijas mērķim. Lai nodrošinātu virzību uz cenu stabilitātes mērķa sasniegšanu, arī Japānas Banka, riskiem arvien augot, norādīja uz gatavību vēl vairāk samazināt procentu likmes. Savukārt *Bank of England* pašlaik ir nogaidošā pozīcijā, ņemot vērā nenoteiktību saistībā ar Apvienotās Karalistes izstāšanos no ES, kura kārtējo reizi atlikta uz vēlāku laiku.

Nomācošais globālais fons liek tirgus dalībniekiem gaidīt zemāku izaugsmes tempu. Tomēr izaugsmes inerce 2019. gada 3. ceturksnī ASV tautsaimniecībā nodrošinājusi pozitīvu pārsteigumu. Tirgus dalībnieki gaidīja, ka ASV IKP 3. ceturksnī varētu pieaugt par 1.7%, tomēr novērtējumi liecina par 2.1% izaugsmi. FRS prognozē, ka nākamajā gadā izaugsme varētu būt vājāka (zem 2%). Pesimistisko viedokli pārsvarā noteikusi rūpniecība, kurā samazinās gan pasūtījumu, gan investīciju apjoms. Lai gan pagaidām ASV izaugsmi balsta privātais patēriņš, arī tas sāk vājināties (pieaugums 2. ceturksnī – 4.6%; 3. ceturksnī – 2.9%). Pēdējo 12 mēnešu laikā ASV personisko patēriņa izdevumu inflācija bijusi 1.5% (pamatinflācija – 2.1%), t.i., zemāka par FRS mērķa līmeni, un tas vienlaikus ar tirdzniecības saspīlējumiem motivēja FRS samazināt federālo fondu mērķa likmes diapazonu. Vēl oktobra sākumā ASV un Ķīnas attiecības turpināja pasliktināties, jo ASV Tirdzniecības departaments, atsaucoties uz cilvēktiesību pārkāpumiem, papildināja t.s. melno sarakstu ar 28 Ķīnas valsts institūcijām un uzņēmumiem. Tomēr abas puses ir panākušas progresu sarunās par savstarpējām tirdzniecības attiecībām, ASV atliekot tarifu paaugstināšanu no 25% uz 30% Ķīnas eksportam uz ASV aptuveni 250 mljrd. ASV dolāru apjomā un abām lielvalstīm norādot, ka drīzumā varētu tikt panākta tirdzniecības pirmās fāzes vienošanās.

Japānas rūpniecības aktivitāte turpina samazināties un pēc oktobrī novērotā krituma līdz triju gadu zemākajam līmenim (48.4) uzņēmēju noskaņojuma rādītājs novembrī pieauga līdz 48.9. Būtiski samazinājies ne tikai jauno pasūtījumu, bet arī eksporta un ražošanas apjoms. Šāds kritums daļēji skaidrojams ar patēriņa nodokļa paaugstināšanu no 8% uz 10% – pirms jaunās nodokļa likmes stāšanās spēkā pastiprinājās ekonomiskā aktivitāte, bet pēc tam tā saruka. Vienlaikus pakalpojumu nozarē joprojām vērojams optimisms. Lai gan Ķīnas ekonomiskā izaugsme joprojām ir strauja, tā turpina samazināties. Gada kāpuma temps 3. ceturksnī bija 6.0% (Ķīnas valdības noteiktais minimālais slieksnis), un tā ir zemākā izaugsme pēdējo 30 gadu laikā. Arī SVF aplēses norāda uz 6.1% izaugsmi 2019. gadā un 5.8% izaugsmi 2020. gadā. Lai gan mazumtirdzniecībā vēl joprojām vērojama izaugsme (7.8%), uzņēmēju noskaņojums jau ilgstoši turpina pasliktināties.

3. ceturksnī turpinājās eiro zonas ekonomiskā izaugsme (1.1%; 2. ceturksnī – 1.2%), pārsniedzot ekspertu gaidas. Tomēr eiro zonas valstu izaugsme būtiski atšķiras, visvairāk

palēninoties Vācijas un Itālijas ekonomiskās izaugsmes tempam. Globālie tirdzniecības saspīlējumi eiro zonu ietekmē pastiprināti tās tirgus atvērtības dēļ – īpaši rūpniecību, kas jau 10 mēnešu pēc kārtas samazina ražošanas apjomu. Salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu septembrī rūpniecības saražotais apjoms bija par 1.7% mazāks. Rūpniecības problēmas pagaidām nav būtiski ietekmējušas pakalpojumu nozari un darba tirgu kopumā. Lai gan bezdarbs eiro zonā stabilizējies 7.5% līmenī (zemākais rādītājs kopš 2007. gada 4. ceturkšņa) un algu kāpums saglabājas augsts (2. ceturksnī – 2.7%), patērētāju noskaņojums pasliktinās un iepriekš noturīgais pakalpojumu nozares uzņēmēju noskaņojums ir vājāks nekā 1. pusgadā. Eiro zonā inflācija turpina samazināties lielākoties globālo enerģijas cenu pārmaiņu ietekmē, tomēr novembrī rezultāti pārsniedza gaidīto, inflācijai pieaugot līdz 1.0%, bet pamatinflācijai – līdz 1.3%. No inflācijas mērķa sasniegšanas viedokļa tas joprojām vērtējams kā vājš rezultāts.

1. attēls

EKONOMISKĀ NOSKAŅOJUMA RĀDĪTĀJI
(ilgtermiņa vidējais = 100)

Latvijas nozīmīgākajās tirdzniecības partnervalstīs ekonomiskās izaugsmes temps mazinās, tomēr dati par 1. pusgadu Baltijas kaimiņvalstīs bijuši labāki, nekā gaidīts, tāpēc Latvijas ārējā pieprasījuma izaugsmes prognoze 2019. gadam kopš jūnija nav būtiski mainījusies. Tomēr, saglabājoties nenoteiktībai un eiro zonas ekonomiskā noskaņojuma rādītājiem būtiski neuzlabojoties, nākamā gada izaugsmes prognozes vairākumā partnervalstu ir pesimistiskākas un liecina arī par lēnāku Latvijas ārējā pieprasījuma pieaugumu 2020. gadā.

2. attēls

EK IKP PROGNOZES
(salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu; %)

Vācijas tautsaimniecībā nav pazīmju, kas liecinātu par noturīgu situācijas uzlabošanos, – turpinās rūpniecības ražošanas apjoma kritums un ražošanas jaudu noslodzes sarukums. Ārējās vides nenoteiktība turpina negatīvi ietekmēt eksporta apjomu, kas pēdējos mēnešos gan nedaudz audzis. Tomēr pagaidām bezdarba rādītāji saglabājas zemā līmenī un par 3. ceturksni pieejamie dati norāda uz nelielu mazumtirdzniecības apjoma kāpumu, liecinot par pozitīvu privātā patēriņa dinamiku. Joprojām tiek diskutēts par vairāk stimulējošu fiskālo politiku, un nav skaidrs, cik ilgi iekšzemes pieprasījums līdzsvaros ārējās vides problēmas. Tāpēc EK nedaudz samazinājusi IKP 2019. gada prognozi (0.4%; pavasara prognoze – 0.5%), bet IKP 2020. gada prognoze samazināta līdz 1.0% (pavasara prognoze – 1.5%).

Arī Baltijas kaimiņvalstīs, kur 1. pusgadā izaugsme bija noturīga, vērojamas tās palēnināšanās pazīmes. Lietuvas tautsaimniecības izaugsmi 3. ceturksnī negatīvi ietekmēja apstrādes rūpniecības izlaides sarukums, mazinoties ieguves rūpniecības apjomam.

Vienlaikus turpinājās iekšzemes pieprasījuma pozitīvā ietekme uz izaugsmi, saglabājoties noturīgam privātajam patēriņam un investīcijām. Igaunijas ekonomiskā izaugsme joprojām bija noturīga, neraugoties uz negatīvo ārējās vides attīstību. Iekšzemes pieprasījumu pozitīvi ietekmē investīciju dinamika, un, lai gan patēriņš saglabājas noturīgs un bezdarbs turpina mazināties, nodarbinātības gaidas kļuvušas pesimistiskas, norādot uz ekonomiskās izaugsmes palēnināšanos. EK rudenī paaugstināja IKP 2019. gada izaugsmes prognozi gan Lietuvai, gan Igaunijai (attiecīgi 3.8% (iepriekš – 2.7%) un 3.2% (iepriekš – 2.7%)), tomēr 2020. gada prognoze Igaunijai samazināta (2.1%; iepriekš – 2.4%), bet Lietuvai nav mainīta (2.4%).

Latvijas tirdzniecības partnervalstīs ārpus eiro zonas 2019. gadā gaidāma lēnāka izaugsme, nekā iepriekš prognozēts. Krievijas tautsaimniecības izaugsme 3. ceturksnī kļuvusi straujāka, tomēr kopumā joprojām ir lēna. Ekonomisko aktivitāti turpina ierobežot ārējā pieprasījuma vājināšanās, kas negatīvi ietekmē eksportu (uz ko norāda noskaņojuma rādītāji). Izaugsmi kavē arī gausāka, nekā plānots, valdības investīciju ieplūde nacionālajos infrastruktūras projektos. EK samazināja Krievijas IKP izaugsmes prognozi 2019. gadam līdz 1.0% (pavasara prognoze – 1.5%) un 2020. gadam līdz 1.4% (pavasara prognoze – 1.8%). Lai stimulētu ekonomisko izaugsmi, Krievijas Centrālā banka atkārtoti samazināja bāzes likmi par 25 bāzes punktiem, tomēr bez fiskālā stimula izaugsme, visticamāk, joprojām būs lēna un atspoguļosies arī gausā importa pieaugumā, ietekmējot Latvijas eksportu.

Kā iepriekš prognozēts, Polijas izaugsme 3. ceturksnī turpināja palēnināties, ārējai videi negatīvi ietekmējot eksportu. Vienlaikus iekšzemes pieprasījums turpina būt IKP vilcējspēks. Privāto patēriņu veicinājis zems bezdarbs un atalgojuma pieaugums, strauji augušas privātās investīcijas. Savukārt valdības investīciju izaugsme mazinās, sarūkot ES fondu līdzekļu izmantošanai. Partnervalstu lēnākas izaugsmes ietekmē EK samazināja Polijas IKP izaugsmes prognozi līdz 4.1% (iepriekš – 4.2%) 2019. gadam un 3.3% (iepriekš – 3.6%) 2020. gadam.

Zviedrijas ekonomiskā izaugsme, kas gan 3. ceturksnī bijusi nedaudz straujāka, vēl arvien ir gausa. Neraugoties uz mazliet augstākiem bezdarba rādītājiem, atalgojumam palielinoties, audzis privātais patēriņš. Tomēr noskaņojuma rādītāji joprojām pasliktinās, iepirkumu vadītāju indekss liecina par tālākām problēmām rūpniecībā, samazinājusies arī jaudu noslodze. Eksporta izaugsme joprojām ir lēna, un investīcijas mājokļu tirgū saglabājas vājas, tāpēc EK samazināja Zviedrijas IKP izaugsmes prognozi līdz 1.1% (iepriekš – 1.4%) 2019. gadam un 1.0% (iepriekš – 1.6%) 2020. gadam.

Lai gan Apvienotā Karaliste 3. ceturksnī izvairījusies no tehniskās recesijas, ar breksitu saistītā nenoteiktība un vāja ārējā vide turpina ierobežot ekonomisko aktivitāti. Apstrādes rūpniecība stagnē, un brīvo darbvietu skaits mazinās. Savukārt algu pieaugums turpina būtiski pārsniegt inflāciju, stimulējot patēriņu. Apvienotā Karaliste un ES nesen panāca jaunu vienošanos, pagarinot breksita termiņu līdz 31. janvārim. Vienošanās noslēgšana īstermiņā uzlabos izaugsmi, lai gan joprojām nav skaidrības par notikumu tālāko attīstību. Tāpēc EK nav būtiski mainījusi Apvienotas Karalistes IKP izaugsmes prognozi.

2. Finanšu nosacījumi

Reaģējot uz vājāku, nekā gaidīts, ekonomisko aktivitāti, gan ECB, gan FRS veica atbalstošo monetāro politiku pastiprinošus pasākumus, tomēr pašlaik finanšu tirgi vairs negaida turpmākus šādus pasākumus no ECB, savukārt FRS jau paziņojusi, ka tuvākajā laikā neturpinās samazināt procentu likmes. Līdz oktobrim finanšu tirgos valdīja nenoteiktība, ko galvenokārt izraisīja ASV un Ķīnas tirdzniecības konflikts, tomēr, parādoties arvien pozitīvākām ziņām par tirdzniecības sarunām un vienlaikus samazinoties riskam, ka Apvienotā Karaliste izstāsies no ES bez vienošanās, akciju tirgi kļuvuši optimistiski, savukārt parāda vērtspapīru ienesīgums palielinās no vasaras beigās sasniegtā rekordzemā līmeņa.

2.1. ECB un citu vadošo centrālo banku lēmumi

ECB Padome jūlija sanāksmē nemainīja galvenās ECB procentu likmes, bet perspektīvas norādē informēja, ka nākotnē tās var tikt samazinātas. Papildus tam ECB Padome uzdeva attiecīgajām ECB komitejām izskatīt iespējas, kā vēl vairāk pastiprināt atbalstošo monetāro politiku un ierobežot negatīvo procentu likmju ietekmi uz bankām.

Savukārt septembra sanāksmē ECB Padome pieņēma lēmumu rīkoties, vēl vairāk pastiprinot atbalstošo monetāro politiku. Pirmkārt, tā nolēma noguldījumu iespējas uz nakti procentu likmi samazināt par 10 bāzes punktiem (līdz –0.50%). ECB Padome mainīja perspektīvas norādi, paredzot, ka galvenās ECB procentu likmes saglabāsies tagadējā vai zemākā līmenī līdz brīdim, kad tā būs pārliecinājusies, ka iespēju aplēšu periodā vērojama inflācijas perspektīvas stabila virzība uz līmeni, kas ir pietiekami tuvu, bet zem 2%, un ka šī virzība konsekventi atspoguļojas pamatā esošajā inflācijas dinamikā. Otrkārt, ECB Padome paziņoja, ka ar 1. novembri tiek atsākta aktīvu iegāde PAIP ietvaros ar mēneša apjomu 20 mljrd. eiro. Aktīvu iegādes PAIP ietvaros turpināsies tik ilgi, kamēr tas būs nepieciešams, lai nostiprinātu ECB monetārās politikas procentu likmju stimulējošo ietekmi, un tiks pārtrauktas neilgi pirms tam, kad ECB Padome sāks paaugstināt galvenās ECB procentu likmes. Treškārt, PAIP ietvaros iegādāto vērtspapīru, kuriem pienācis dzēšanas termiņš, pamatsummas maksājumi arī turpmāk tiks pilnībā atkārtoti ieguldīti vēl ilgāku laiku pēc tam, kad ECB Padome būs sākusi paaugstināt galvenās ECB procentu likmes. Ceturtkārt, ECB Padome nolēma mainīt ilgāka termiņa ceturkšņa refinansēšanas mērķoperāciju kopuma (ITRMO III) īstenošanas kārtību, padarot šo operāciju procentu likmi pievilcīgāku bankām, kā arī pagarinot to termiņu no 2 gadiem līdz 3 gadiem. Piektkārt, tika izziņota jauna divu līmeņu rezervju atlīdzības sistēma, nosakot, ka daļai no banku likviditātes pārpalikuma netiks piemērota negatīvā noguldījumu iespējas procentu likme.

Pēc septembrī noteiktajiem atbalstošo monetāro politiku pastiprinošajiem pasākumiem ECB Padome sanāksmē oktobra beigās būtiskas pārmaiņas monetārajā politikā neveica un saglabāja galvenās ECB procentu likmes nemainīgas, vien norādot, ka iepriekš pieņemtie lēmumi paliek spēkā un ar 1. novembri tiks atsākta neto aktīvu iegāde ar mēneša apjomu 20 mljrd. eiro. Tika arī paziņots, ka sāks darboties iepriekš izziņotā divu līmeņu rezervju atlīdzības sistēma. Pēc sanāksmes notikušajā preses konferencē ECB prezidents Mario Dragi *(Mario Draghi)* teica, ka kopš septembra sākumā notikušās ECB Padomes sanāksmes saņemtie dati apstiprina ECB iepriekšējo novērtējumu par ilgstošu eiro zonas ekonomiskās izaugsmes dinamikas pavājināšanos, būtisku lejupvērstu risku saglabāšanos un ierobežotu inflācijas spiedienu. Kā galveno iemeslu tautsaimniecības vājākai izaugsmei M. Dragi minēja starptautiskās tirdzniecības vājo dinamiku ilgstošas globālās nenoteiktības vidē, kas turpina nelabvēlīgi ietekmēt eiro zonas apstrādes rūpniecību un samazina investīciju pieaugumu.

FRS Federālā atklātā tirgus komiteja katrā no trijām sanāksmēm, kuras notika no jūlija līdz oktobrim, samazināja federālo fondu mērķa likmes diapazonu par 25 bāzes punktiem (līdz 1.5–1.75%). Vienlaikus ar pēdējo samazinājumu oktobra beigās FRS signalizēja, ka tuvākajā laikā neturpinās samazināt procentu likmes. FRS priekšsēdētāja Džeroma Pauela

3. attēls

FINANŠU TIRGŪ NOVĒRTĒTĀ ECB GALVENO REFINANSĒŠANAS OPERĀCIJU PROCENTU LIKME
(%)

4. attēls

EIRO NAUDAS TIRGUS PROCENTU LIKMES
(%)

(Jerome Powell) skatījumā pašlaik nepieciešams nogaidīt, lai redzētu jau notikušo procentu likmju samazinājumu ietekmi uz tautsaimniecības rādītājiem. Papildus Dž. Pauels norādīja, ka investīcijas samazinās, tomēr darba tirgus saglabājas spēcīgs un mājsaimniecību patēriņš, galvenais ASV tautsaimniecības dzinējspēks, turpina palielināties. Līdzīgs skatījums valda arī finanšu tirgos, kas patlaban neieceno jaunus federālo fondu mērķa likmes diapazona samazinājumus pārredzamā nākotnē.

Bank of England pārmaiņas monetārajā politikā nav veikusi kopš vasaras sākuma un joprojām saglabā nogaidošu pozīciju. Novembra sanāksmē Monetārās politikas komiteja norādīja, ka ekonomiskā izaugsme bijusi vāja, un kā galvenos iemeslus minēja ar izstāšanos no ES saistīto nenoteiktību un vājo ārējo pieprasījumu. Tomēr līdz ar Borisa Džonsona *(Boris Johnson)* panākto breksita termiņa pagarinājumu tiek norādīts, ka riski izstāties no ES bez vienošanās ir samazinājušies. Prognozējot 2020. gada rezultātus, tas ļauj *Bank of England* būt optimistiskākai, tomēr, ja nenoteiktības mazināšanās neuzlabos tautsaimniecības rādītājus, *Bank of England* būs gatava reaģēt. Divi no deviņiem Monetārās politikas komitejas locekļiem jau novembra sanāksmē vēlējās noteikt bāzes likmes samazinājumu.

5. attēls

FINANŠU TIRGŪ NOVĒRTĒTĀS CENTRĀLO BANKU BĀZES LIKMES
(%)

Japānas Banka kopš jūnija sākuma nav mainījusi procentu likmes un aktīvu iegādes programmas, tomēr oktobra beigās notikušajā sanāksmē paziņoja par perspektīvas norādes maiņu, paužot gatavību vēl vairāk samazināt procentu likmes. Papildus tā norādīja, ka lejupvērstie riski ekonomiskajai aktivitātei un cenām galvenokārt pamatojami ar lielvalstu

tirdzniecības saspīlējumiem. Ja lejupvērstie riski īstenosies, centrālā banka nevilcināsies veikt papildu stimulējošus pasākumus.

2.2. Norises pasaules finanšu tirgos

Attīstīto valstu obligāciju tirgos no jūnija sākuma līdz septembra sākumam tika novērots peļņas likmju samazinājums, septembrī valdības obligāciju peļņas likmes svārstījās, savukārt jau oktobra sākumā pēc ASV un Ķīnas paziņojuma, ka tirdzniecībā tiks noslēgta pirmās fāzes vienošanās, peļņas likmes sāka palielināties. Vācijas valdības 10 gadu obligāciju vidējā svērtā peļņas likme no vasaras sākuma līdz novembra beigām samazinājās par 15 bāzes punktiem (līdz –0.37%), tomēr vēl septembra pirmajās dienās tā bija –0.70%. Salīdzināmo ASV Valsts kases parāda vērtspapīru vidējā svērtā peļņas likme samazinājās par 35 bāzes punktiem (līdz 1.74%), tomēr arī tā vasaras beigās bija daudz mazāka (1.49%). Vienlaikus Apvienotās Karalistes parāda vērtspapīru vidējā svērtā peļņas likme samazinājās par 9 bāzes punktiem. Straujais vērtspapīru peļņas likmju samazinājums vasaras mēnešos tika skaidrots ar ECB un FRS signāliem pastiprināt atbalstošu monetāro politiku, savukārt septembrī pēc ECB veiktās atbalstošās monetārās politikas pastiprināšanas un tai sekojošajām publikācijām presē par iekšējo pretestību PAIP īstenošanas turpināšanai šķiet, ka vairākums tirgus dalībnieku uzskata, ka turpmāka atbalstošas monetārās politikas pastiprināšana ir ierobežota. Arī ASV ekonomiskās izaugsmes palēninināšanās notiek lēnāk, nekā analītiķi prognozēja. Papildus ASV un Ķīnas tirdzniecības pārrunu veicēju ziņotais par progresu veicina peļņas likmju palielināšanos, un līdzīgi arī tas, ka novērsts breksits bez vienošanās, nozīmē mazāku lejupvērstu spiedienu uz peļņas likmēm nekā septembra sākumā.

Francijas, Itālijas, Spānijas un Portugāles valdības 10 gadu obligāciju vidējā svērtā peļņas likme aizvadītajā periodā saruka attiecīgi par 26 bāzes punktiem, 142 bāzes punktiem, 30 bāzes punktiem un 40 bāzes punktiem. Itālijas parāda vērtspapīru peļņas likmju kritumu veicināja politiskās krīzes atrisināšanās septembrī, ārpus valdošās koalīcijas paliekot vienai no iepriekš valdību veidojušajām populistu partijām, kura asi diskutēja ar EK par 2019. gada budžeta deficīta pieļaujamo apjomu. Spānijas valdības 10 gadu obligāciju peļņas likmju samazinājumu veicināja septembra beigās starptautiskās kredītreitingu aģentūras *S & P Global* veiktais kredītreitinga paaugstinājums no A– uz A, savukārt Portugālei šī aģentūra septembra sākumā pārskatīja nākotnes vērtējumu no stabila uz pozitīvu. Visstraujāk parāda vērtspapīru peļņas likmes saruka Grieķijā (valdības 10 gadu obligāciju vidējā svērtā peļņas likme samazinājās par 147 bāzes punktiem). Kritumu veicināja jūlija sākumā notikušās vēlēšanas, kurās vairākumu ieguva centriski labējā partija "Jaunā demokrātija", kas investoru skatījumā tiem ir labvēlīgāka. Turklāt oktobra beigās kredītreitingu aģentūra *S & P Global* paaugstināja Grieķijas kredītreitingu no B+ uz BB–. Starpība starp Vācijas un pārējo eiro zonas valstu valdības obligāciju peļņas likmēm aizvadītajā periodā samazinājusies, liekot domāt, ka investoru skatījumā valstu specifiskie riski ir mazāki.

6. attēls

VALDĪBAS 10 GADU OBLIGĀCIJU PEĻŅAS LIKMJU STARPĪBA AR VĀCIJAS VALDĪBAS 10 GADU OBLIGĀCIJU PEĻŅAS LIKMI
(bāzes punktos)

Akciju tirgi kopš jūnija sākuma ir bijuši svārstīgi. To galvenokārt noteica ASV un Ķīnas tirdzniecības sarunas un negatīvie tautsaimniecības rādītāji, kas biedēja investorus un veicināja īslaicīgas izpārdošanas. Akciju tirgus no spēcīgākas korekcijas glāba ECB un

FRS monetārās politikas nostājas pārmaiņas. Oktobra sākumā izziņotā ASV un Ķīnas tirdzniecības pirmās fāzes vienošanās, kura gan nav parakstīta un kuras nosacījumi joprojām tiek saskaņoti, kopā ar centrālo banku pieņemtajiem atbalstošas monetārās politikas pastiprināšanas lēmumiem radīja nelielu optimismu akciju tirgos. ASV akciju indekss S & P 500 kopš jūnija sākuma palielinājies par 14.6%, sasniedzot jaunu visu laiku augstāko punktu, bet kopš oktobra sākuma kāpums bija 7.3%. Kopš vasaras sākuma straujāk audzis ASV bankas raksturojošais indekss *S & P 500 Banks*, kas palielinājies par 22.1%, savukārt indekss *Dow Jones Industrial Average* palielinājies par 13.5%. Labie banku akciju tirdzniecības rezultāti skaidrojami ar atgūšanos pēc vājajiem rezultātiem pavasarī, kad finanšu tirgi tikai sāka iecenot atvasinātajos finanšu instrumentos FRS federālo fondu mērķa likmju diapazona samazinājumus. Arī tautsaimniecības rādītāji, kas norāda uz mazāku ASV ekonomiskās izaugsmes palēninināšanos, nekā iepriekš gaidīts, veicinājuši banku akciju cenu kāpumu, turklāt oktobra beigās izziņotā FRS federālo fondu mērķa likmju diapazona samazināšanas neveikšana tuvākajā nākotnē vēl vairāk veicina investoru pārliecību, ka banku akciju cenas iepriekš tika novērtētas pārāk pesimistiski.

Arī Eiropas akciju tirgi aplūkotajā periodā bijuši svārstīgi, tomēr ar nelielām korekcijām jau kopš augusta vidus eiro zonas akciju cena palielinās. Eiro zonas akciju tirgus indekss *Euro Stoxx 50* kopš jūnija palielinājās par 13.2%, savukārt Eiropas kopējo tirgu raksturojošais *Stoxx Europe 600* indekss pieauga par 10.8%. Eiropas banku sektoru raksturojošais *Euro Stoxx Bank* indekss palielinājās par 8.5%. Banku sektoram atbalstu sniedza ECB, septembra sanāksmē izveidojot divu līmeņu rezervju atlīdzības sistēmu un uzlabojot ITRMO III nosacījumus, un pašlaik šķiet, ka finanšu tirgi arī no ECB negaida turpmāku procentu likmju samazinājumu, tomēr vājā eiro zonas ekonomiskā izaugsme neļauj banku akciju cenām palielināties straujāk. Vienlaikus Apvienotās Karalistes akciju tirgus indekss FTSE 100 palielinājās par 3.1%, bet Apvienotās Karalistes banku indekss samazinājās par 2.4%. Apvienotās Karalistes akciju tirgu ilgstoši negatīvi turpina ietekmēt ar breksitu saistītie riski, kas gan pēdējā laikā mazinājušies.

Japānas akciju tirgus indekss *Nikkei 225* aplūkotajā periodā palielinājās par 13.1%, savukārt attīstības valstu akciju tirgus indekss *MSCI Emerging Markets* – par 5.3%. Turpmākās akciju cenu pārmaiņas lielā mērā būs atkarīgas no ģeopolitiskajiem faktoriem – no tā, kā atrisināsies ASV un Ķīnas izziņotā tirdzniecības pirmās fāzes vienošanās, kas lielā mērā jau ir iecenota atvasinātajos finanšu instrumentos, turklāt joprojām nav skaidri breksita nosacījumi, kas, tuvojoties izstāšanās no ES datumam 31. janvārī, visticamāk, atkal veicinās spriedzi finanšu tirgos. Turklāt, uzņēmumu peļņas datiem nesākot palielināties straujāk, akciju cenas nevarēs kāpt ilgstoši, un tas būs atkarīgs no globālās ekonomiskās izaugsmes.

Eiro kurss attiecībā pret ASV dolāru kopš jūnija sākuma samazinājies par 1.6% (līdz 1.099 ASV dolāriem par eiro). Eiro kursa kritums attiecībā pret ASV dolāru skaidrojams ar eiro zonas ekonomiskās izaugsmes palēninināšanos, kas bijusi spēcīgāka, nekā sākotnēji gaidīts, turpretī ASV, lai gan ekonomiskā izaugsme kļūst lēnāka, tā joprojām ir nozīmīga. ASV dolāra kursa kāpumu papildus veicināja valdošā nenoteiktība ASV un Ķīnas tirdzniecības jautājumos, investoriem izvēloties ieguldījumus veikt drošākajos ASV dolāru aktīvos, savukārt eiro kursu negatīvi ietekmēja augošās bažas par Apvienotās Karalistes izstāšanos no ES bez vienošanās. Raugoties nākotnē, analītiķi norāda, ka uz eiro augšupvērstu spiedienu rada ECB iekšējā pretestība vēl vairāk pastiprināt atbalstošu monetāro politiku, tomēr arī FRS ir paziņojusi, ka tuvākajā laikā neveiks federālo fondu mērķa likmju diapazona samazināšanu. Pēdējā laika pozitīvās ziņas par ASV un Ķīnas tirdzniecības sarunām un breksita bez vienošanās iespējamības samazināšanās ir labvēlīgi faktori eiro kursa kāpumam, tomēr dinamika daudz vairāk būs atkarīga no tā, vai jau sasniegts eiro zonas tautsaimniecības rādītāju zemākais punkts.

7. attēls

EIRO KURSS ATTIECĪBĀ PRET ASV DOLĀRU UN NĀKOTNES GAIDAS

2.3. Latvijas tautsaimniecības finansēšanas nosacījumi

Līdz šim kopumā stimulējošās ECB monetārās politikas sniegtās iespējas kredītiestādes Latvijā nav pilnībā izmantojušas, to veiktajai kreditēšanai attīstoties gausi. Tautsaimniecības izaugsmes palēninināšanās pagaidām nav būtiski ietekmējusi naudas rādītāju – piesaistīto noguldījumu un izsniegto kredītu atlikuma gada pārmaiņu – dinamiku, tomēr ārējās vides riski un izaugsmes palēninināšanās turpinās kavēt kredītportfeļa palielināšanos, savukārt piesardzība nākotnes vērtējumā stimulēs uzkrājumu veidošanu, uzņēmējiem un mājsaimniecībām palielinot noguldījumu atlikumu norēķinu kontos. Kredītiestāžu piedāvāto procentu likmju līmenis saglabājās labvēlīgs kreditēšanas attīstībai. ECB veiktie monetārās politikas pasākumi nodrošinās labvēlīgas kredītu nosacījumu attīstības tendences, veicinot to uzlabošanos. Vienlaikus kredītu nosacījumus arvien vairāk sāk ietekmēt tas, cik veiksmīgi jaunu nišu spēj atrast kredītiestādes, kuras iepriekš bija specializējušās ārvalstu klientu apkalpošanā.

Kreditēšana joprojām nav kļuvusi par tautsaimniecības izaugsmi veicinošu faktoru. Kredītresursi ir pieejami, un to izmaksas ir zemas, tomēr kredītiestāžu brīvo līdzekļu atlikums centrālajā bankā vairāk nekā 4 mljrd. eiro apjomā nenonāk apritē, lai uzlabotu tautsaimniecības konkurētspēju un stimulētu iekšzemes pieprasījumu. Kredītu atlikuma mēneša pārmaiņas bija svārstīgas, un iekšzemes kredītportfeļa gada pieauguma temps saglabājās zems (oktobrī – 1.9%, t.sk. nefinanšu sabiedrībām – 3.5% un mājsaimniecībām – 0.8%); nemainījās arī no jauna izsniegto kredītu apjoms. Kredītportfeļa attiecība pret IKP turpināja sarukt – 2019. gada 3. ceturkšņa beigās iekšzemes nefinanšu sabiedrībām un mājsaimniecībām izsniegto kredītu atlikums samazinājās līdz 39.6% no IKP (iepriekšējā gada atbilstošajā periodā – 41.6% no IKP). Lēnāks kļuva arī nebanku finanšu iestāžu veiktās kreditēšanas kāpums – 2019. gada jūnija beigās nebanku aizdevēju nefinanšu sabiedrībām un mājsaimniecībām izsniegto aizdevumu kāpums bija attiecīgi tikai 2.2% un 11.9%.

8. attēls

KREDĪTI IEKŠZEMES NEFINANŠU SABIEDRĪBĀM UN MĀJSAIMNIECĪBĀM

Maijā–oktobrī nefinanšu sabiedrībām un mājsaimniecībām izsniegto iekšzemes kredītu atlikums kopumā pieauga par 1.1%, t.sk. 3. ceturksnī par 0.3%. Lai gan kāpuma temps ir zems, mājsaimniecību kreditēšana bijusi daudz stabilāka nekā aizdevumu izsniegšana nefinanšu sabiedrībām. Izaugsmi nosaka vienmērīgais kredītu mājsaimniecībām mājokļa iegādei atlikuma pieaugums (t.sk. valsts atbalsta programmas ietekmē šis kredītportfelis

oktobrī palielinājās jau 15. mēnesi pēc kārtas; gada pieauguma temps – 1.8%), kā arī patēriņa kredītu atlikuma kāpums (gada pieaugums oktobrī – 3.0%).

9. attēls

IEKŠZEMES KREDĪTU ATLIKUMA GADA PĀRMAIŅU TEMPS*
(%)

* Izslēdzot kredītiestāžu sektora strukturālo pārmaiņu ietekmi.

10. attēls

NO JAUNA IZSNIEGTO KREDĪTU APJOMS
(milj. eiro)

Latvijas kredītiestāžu finansējuma izmaksas iekšzemes noguldījumu tirgū būtiski nemainījās. Iekšzemes noguldījumiem, kas veido lielāko daļu kredītiestāžu finansējuma, atlikuma procentu likmes vēl vairāk tuvojās nullei, tomēr saglabājās pozitīvas. Iekšzemes nefinanšu sabiedrību un mājsaimniecību eiro veikto noguldījumu atlikuma procentu likme 2019. gada oktobrī bija 0.06% (2019. gada aprīlī – 0.08%). Savukārt jaunajiem nefinanšu sabiedrību un mājsaimniecību eiro veiktajiem termiņnoguldījumiem tā bija attiecīgi 0.00% un 0.4% (aprīlī – attiecīgi 0.03% un 0.5%). Noguldījumu procentu likmes potenciāli varētu ietekmēt 2019. gada 15. septembrī pieņemtais ECB Padomes lēmums samazināt noguldījumu iespējas procentu likmi par 10 bāzes punktiem (uz –0.50%). Tomēr ECB lēmuma ietekmi ierobežo Latvijas kredītiestāžu atturēšanās piemērot negatīvu procentu likmi nelieliem noguldījumiem, lai neveicinātu uzkrājumu glabāšanu skaidrā naudā. Zemais noguldījumu procentu likmju līmenis Latvijas kredītiestādēm ļauj arī iekšzemes nefinanšu sabiedrībām un mājsaimniecībām piedāvāt aizdevumus ar relatīvi izdevīgākiem nosacījumiem. Tomēr aizdevumus ietekmē arī tādi faktori kā kredītiestāžu kreditēšanas politika un finansiālais stiprums, citu kredītiestāžu finansējuma avotu izmaksas un kredītņēmēju riska līmenis, kas vidējo kredītu procentu likmju ziņā Latviju kopā ar pārējām Baltijas valstīm joprojām ierindo starp eiro zonas valstīm ar augstākajām kredītu procentu likmēm.

11. attēls

IEKŠZEMES NEFINANŠU SABIEDRĪBU UN MĀJSAIMNIECĪBU EIRO VEIKTO NOGULDĪJUMU VIDĒJĀS SVĒRTĀS PROCENTU LIKMES UN EIRO VEIKTO TERMIŅNOGULDĪJUMU ATLIKUMA ĪPATSVARS
(%)

Aizdevumi nefinanšu sabiedrībām 2019. gada 2. ceturksnī kļuva mazāk pieejami, bet 3. ceturksnī, sarūkot nefinanšu sabiedrību pieprasījumam, kā arī ECB paziņojot par atbalstošas monetārās politikas tālāku pastiprināšanu, nozīmīgākās Latvijas kredītiestādes kopumā samazināja procentu likmi aizdevumiem nefinanšu sabiedrībām. Vienlaikus kredītiestādes, kuras iepriekš orientējās uz ārvalstu klientu apkalpošanu, sāka iekšzemes nefinanšu sabiedrībām izsniegt vairāk aizdevumu par augstāku procentu likmi. Eiro zonas banku veiktās kreditēšanas apsekojumā, kurā piedalās nozīmīgākās Latvijas kredītiestādes, dažas kredītiestādes ziņoja, ka 2019. gada 2. ceturksnī aizdevumiem nefinanšu sabiedrībām padarīti stingrāki atsevišķi kredītu noteikumi un nosacījumi (viena no tām norādīja uz pievienoto procentu likmi, bet cita – uz ķīlas prasībām un citiem līguma nosacījumiem). Vienlaikus viena no četrām aptaujātajām Latvijas kredītiestādēm informēja par nefinanšu sabiedrību pieprasījuma nebūtisku samazināšanos pēc lieliem aizdevumiem. Taču jau nākamajā ceturksnī uz nefinanšu sabiedrību pieprasījuma samazināšanos pēc ilgtermiņa aizdevumiem norādīja trīs aptaujātās kredītiestādes, skaidrojot to ar mazāku nepieciešamību pēc ilgtermiņa investīcijām, ekonomiskās attīstības perspektīvas pavājināšanos un citu kredītiestāžu aizdevumiem. Pieprasījuma sarukums pēc aizdevumiem nefinanšu sabiedrībām bija vērojams vienlaikus ar ECB aktīvo rīcību, ziņojot par vairāku tautsaimniecību stimulējošu pasākumu ieviešanu. Procentu likmju statistikas dati parāda, ka aplūkotajā periodā četrās Latvijas kredītiestādēs ar lielāko kredītportfeli nefinanšu sabiedrībām no jauna eiro izsniegto aizdevumu procentu likme samazinājās par 0.2 procentu punktiem (līdz 3.0%). Tomēr 2019. gada 3. ceturksnī vairākas kredītiestādes, kuru darbība iepriekš bija vērsta uz ārvalstu klientu apkalpošanu, plašsaziņas līdzekļos paziņoja par plāniem aktīvāk kreditēt iekšzemes nefinanšu sabiedrības. Pārējās kredītiestādēs aplūkotajā periodā nefinanšu sabiedrībām no jauna eiro izsniegto aizdevumu procentu likme pieauga par 1.0 procentu punktu (līdz 3.9%), palielinoties arī to darījumu īpatsvaram kopējā jauno darījumu apjomā. Finansējuma pieejamība nefinanšu sabiedrībām Latvijā ir atkarīga no to riska pakāpes, un riskanto kredītu īpatsvars jauno darījumu apjomā būtiski ietekmē nefinanšu sabiedrībām izsniegto aizdevumu vidējo svērto procentu likmi. Nākamajā pārskata periodā nefinanšu sabiedrībām izsniegto aizdevumu procentu likmi noteiks faktori ar pretēji vērstu iedarbību: no vienas puses, turpināsies ECB veikto atbalstošo monetāro politiku pastiprinošo pasākumu transmisija, no otras puses, riskantākajām nefinanšu sabiedrībām būs vieglāk piesaistīt dārgāku finansējumu specializētās kredītiestādēs.

12. attēls

MFI NO JAUNA IZSNIEGTO KREDĪTU PROCENTU LIKMES KREDĪTU VEIDU DALĪJUMĀ
(%)

Finansējuma nosacījumi aizdevumiem mājsaimniecībām mājokļa iegādei aplūkotajā periodā būtiski nemainījās. ECB monetārās politikas pasākumi veicināja procentu likmju samazināšanos. Kredītiestāžu savstarpējā konkurence ierobežoja iespēju padarīt nedaudz stingrākus atsevišķus kredītu noteikumus un nosacījumus, būtiski nesamazinot izsniegto kredītu apjomu, savukārt patērētāju noskaņojuma uzlabošanās rezultātā novērotais pieprasījuma kāpums to atviegloja. Kopumā no jauna izsniegto kredītu mājsaimniecībām mājokļa iegādei vidējā svērtā procentu likme aplūkotajā periodā samazinājās par 0.2 procentu punktiem (2019. gada oktobrī – 2.6%). Arī nākamajā pusgadā ECB monetārā politika veicinās procentu likmju sarukumu kredītiem mājsaimniecībām mājokļa iegādei – eiro zonas banku veiktās kreditēšanas apsekojumā viena no četrām aptaujātajām

Latvijas kredītiestādēm norādījusi, ka negatīvā noguldījumu procentu likme veicinās procentu likmju samazināšanos kredītiem mājsaimniecībām mājokļa iegādei 2019. gada 4. ceturksnī un nākamā gada 1. ceturksnī. Vienlaikus kredītiestāžu bilances ierobežojumi un finansējuma izmaksas turpinās veicināt attiecīgo procentu likmju palielināšanos atsevišķās kredītiestādēs. Procentu likmes kredītiem mājsaimniecībām mājokļa iegādei, visticamāk, būtiski nemainīsies vai nedaudz samazināsies, bet atšķirīgas procentu likmju attīstības tendences dažādās kredītiestādēs noteiks to tirgus daļu pakāpeniskas pārmaiņas kredītu mājsaimniecībām mājokļa iegādei segmentā.

13. attēls

KREDĪTU STANDARTU UN PIEPRASĪJUMA PĀRMAIŅAS AIZDEVUMIEM NEFINANŠU SABIEDRĪBĀM
(neto pārmaiņas; % no aptaujātajām Latvijas kredītiestādēm)

Aplūkotajā periodā samazinājās finansējuma izmaksas patēriņa kredītiem mājsaimniecībām. Daudzas kredītiestādes mēģināja piemērot dažādus patēriņa kredītu cenošanas modeļus, piemēram, atteicās no lielu komisijas maksu piemērošanas patēriņa kredītiem, taču palielināja to nolīgto procentu likmi. Tādējādi patēriņa kredītu nolīgtā procentu likme samazinājās lēnāk nekā faktiskā izmaksu procentu likme. No jauna eiro izsniegto patēriņa kredītu nolīgtā procentu likme saruka (2019. gada aprīlī – 14.7%; 2019. gada oktobrī – 14.2%) un arī faktiskā izmaksu procentu likme samazinājās (2019. gada aprīlī – 18.7%; 2019. gada oktobrī – 16.1%). Arī pārējo no jauna eiro izsniegto kredītu mājsaimniecībām nolīgtā procentu likme samazinājās (2019. gada aprīlī – 5.4%; 2019. gada oktobrī – 4.6%). Procentu likmju pazeminināšanos patēriņa kredītu segmentā galvenokārt veicināja patērētāju izvēle par labu kredītiestādēm, kuras piedāvāja zemākas procentu likmes. Lai gan, 2019. gada jūlijā stājoties spēkā grozījumiem Patērētāju tiesību aizsardzības likumā, nebanku konkurence ir mazinājusies, kredītiestāžu savstarpējā konkurence joprojām ir augsta. Iepriekšējos ceturkšņos kredītiestādes ziņoja arī par kredītu standartu paaugstināšanu patēriņa kredītiem un pārējiem kredītiem mājsaimniecībām, kas ierobežo izsniegto kredītu riska pakāpi un veicina procentu likmes samazināšanos. Pārējiem kredītiem mājsaimniecībām procentu likmes pazeminināšanos veicina arī valdības garantijas studiju kreditēšanai.

Tautsaimniecības izaugsmes palēnināšanās un nenoteiktākas nākotnes perspektīvas turpina stimulēt nefinanšu sabiedrību noguldījumu atlikuma pieaugumu kredītiestāžu kontos. Vienlaikus, saglabājoties labvēlīgiem darba tirgus nosacījumiem, stabils bijis mājsaimniecību noguldījumu atlikuma kāpums. Iekšzemes noguldījumu atlikuma gada pieauguma temps oktobra nogalē sasniedza 10.3%, mājsaimniecību noguldījumu atlikumam palielinoties par 7.5% un nefinanšu sabiedrību noguldījumu atlikumam – par 14.4%. Jau gandrīz gadu iekšzemes noguldījumu atlikums pārsniedz kredītportfeļa apjomu, tādējādi nodrošinot kredītiestādēm kredītresursus arī bez naudas tirgus vai ārvalstu finansējuma palīdzības. Tas ļāvis kredītiestādēm samazināt saistības pret ārvalstu kredītiestādēm (2019. gada maijā–oktobrī – par 8.7%), vienlaikus joprojām sarūkot arī ārvalstu klientu noguldījumu atlikumam (par 6.8%). Ārvalstu klientu noguldījumu atlikuma īpatsvars noguldījumu kopējā atlikumā oktobra beigās bija 16.8% (iepriekšējā gada atbilstošajā periodā – 20.0%).

Kopumā ECB veiktie monetārās politikas pasākumi vienlaikus ar citiem faktoriem aplūkotajā periodā ir lejupvērsti ietekmējuši procentu likmes. To līmenis ir kļuvis labvēlīgāks kreditēšanas attīstībai. Tuvākajos mēnešos gaidāms, ka noguldījumu un

kredītu procentu likmes varētu vēl nedaudz samazināties. Nesekojot citiem ekspansīvās politikas pasākumiem, kredītiestāžu procentu likmju dinamiku pēc kāda laika var atsākt ietekmēt faktori ar augšupvērstu iedarbību. Tautsaimniecības izaugsmes nodrošināšanai ārējā pieprasījuma sarukuma un ekonomiskās izaugsmes palēnināšanās periodā iespēja saņemt kredītiestāžu kredītus gan produktīvu investīciju veikšanai, gan apgrozāmo līdzekļu finansēšanai īsāka termiņa naudas plūsmu veicināšanai būtu visai nozīmīga. Savukārt iekšzemes pieprasījuma stimulēšanā būtiska ir arī mājokļa iegādes un patēriņa kreditēšanas pieejamība. Tomēr, sarūkot kredītiestāžu riska apetītei un augot uzņēmēju piesardzībai ārējo finanšu resursu piesaistē, kreditēšanu veicinošo faktoru ietekme nebūs pietiekama, lai tuvākajā nākotnē nodrošinātu dinamisku kreditēšanas izaugsmi. Pašreizējā ar pasaules tautsaimniecības izaugsmi saistītās nenoteiktības posmā tas ir saprotams, un, lai gan kreditēšanas cikls pašlaik ir augšupejošs, tuvākajos mēnešos būtiskas pārmaiņas kreditēšanā, visticamāk, vēl nenotiks.

14. attēls

IEKŠZEMES NOGULDĪJUMU ATLIKUMA GADA PĀRMAIŅU TEMPS
(%)

15. attēls

IEKŠZEMES UN ĀRVALSTU KLIENTU NOGULDĪJUMI MFI
(mljrd. eiro)

Starptautiskā kredītreitingu aģentūra *S & P Global* saglabāja Latvijas kredītreitingu A līmenī ar stabilu nākotnes novērtējumu. Arī starptautiskā kredītreitingu aģentūra *Fitch Ratings* nemainīja Latvijas kredītreitingu ilgtermiņa saistībām vietējā un ārvalstu valūtā (A–), saglabājot stabilu nākotnes perspektīvu. Savukārt decembra sākumā Japānas kredītreitingu aģentūra R & I paaugstināja Latvijas kredītreitingu no A– uz A, saglabājot stabilu nākotnes novērtējumu.

No 2019. gada jūnija līdz novembra beigām Valsts kase veica deviņus 5 gadu obligāciju laidienus iekšzemes vērtspapīru tirgū. Kopējais piedāvājums bija 250.4 milj. eiro, bet pieprasījums – 835.4 milj. eiro. Izsoles vidējā procentu likme samazinājās no 0.15% jūnijā līdz 0.08% novembra pēdējā izsolē, bet no augusta līdz oktobrim izsoles vidējā procentu likme pirmo reizi 5 gadu obligāciju vēsturē bija negatīva. Iepriekš negatīvas procentu likmes sākotnējā tirgū bija 3 gadu obligācijām. Tā kā aplūkotajā periodā izsoļu vidējās procentu likmes samazinājās un vairākus mēnešus bija negatīvas, kredītiestādes samazināja pieprasījumu konkurējošās izsolēs – jūnijā pieprasījuma un piedāvājuma attiecība bija 7.2, bet novembra pēdējā izsolē – 1.8.

Otrreizējā tirgū to Latvijas valdības obligāciju peļņas likme, līdz kuru dzēšanai atlikuši 9 gadi, samazinājās no 0.42% 2019. gada maija beigās līdz 0.13% novembra beigās,

savukārt peļņas likmju starpība ar Vācijas valdības attiecīgā termiņa obligācijām saruka no 73 bāzes punktiem līdz 55 bāzes punktiem. Peļņas likmju starpība samazinājās tāpēc, ka Vācijas obligāciju peļņas likmju kāpumu rudenī noteica globālo risku samazināšanās saistībā ar breksitu un tirdzniecības kariem, savukārt Latvijas obligāciju peļņas likmes uz to reaģēja mazāk – uzlabojās investoru riska apetīte.

Latvijas akciju indekss OMXR novembra beigās bija par 0.6% mazāks nekā maija beigās, bet Baltijas akciju indekss OMXBBGI vienlaikus palielinājās par 3.7%. Kopumā Latvijā akciju indeksa dinamiku palēnināja jaunākie uzņēmumu rādītāji, kas liecināja par Latvijas ekonomiskās izaugsmes tempa kritumu un par piesardzīgāk vērtējamu nākotni. Īpaši liels cenu kritums bija AS "VALMIERAS STIKLA ŠĶIEDRA" un AS "GROBIŅA" akcijām (attiecīgi par 51.2% un 86.6%), jo pirmajai sabiedrībai tika uzsākts tiesiskās aizsardzības process, bet otrā tika atzīta par maksātnespējīgu. Arī kapitalizācijas ziņā lielākās AS "Latvijas Gāze" akciju cena samazinājās (par 6.3%). Lielākais apgrozījums bija ar AS "Olainfarm" akcijām – 7.7 milj. eiro jeb 65.9% no kopējā akciju apgrozījuma Rīgas biržā AS "Nasdaq Riga".

24. jūlijā AS Air Baltic Corporation emitēja 5 gadu obligācijas 200 milj. eiro apjomā ar procentu likmi 6.75%. Aviokompānijas obligācijas iegādājās vairāk nekā 100 investoru no 25 valstīm, pieprasījumam pārsniedzot piedāvājumu. AS Air Baltic Corporation emitētās obligācijas kotē biržā *Euronext Dublin*. Par augstāku procentu likmi aizņēmušās tikai tās Eiropas aviokompānijas, kuras pēc tam pārtrauca darbību vai arī ir pārstrukturētas. Taču ir pozitīvi, ka šī ir lielākā uzņēmuma obligāciju emisija Latvijā, kā arī tā ir pirmā aviokompānija Centrālajā Eiropā un Austrumeiropā, kura emitējusi eiro denominētus vērtspapīrus starptautiskajā tirgū.

16. attēls

VALDĪBAS VĒRTSPAPĪRU IZSOĻU REZULTĀTI
(milj. eiro)

3. Nozaru attīstība[1]

Tautsaimniecības izaugsmes temps pēc krituma gada sākumā pēdējos divos ceturkšņos atkal kļuvis vienmērīgs un stabilizējies zemākā līmenī nekā vidēji iepriekšējos gados. Vienlaikus jāatzīmē, ka pašlaik izaugsme daļēji balstās uz īslaicīgas darbības faktoriem, piemēram, labu graudaugu ražu un enerģijas ražošanas pieaugumu no zema līmeņa.

Latvijas IKP 2. ceturksnī palielinājās par 0.8%, bet 3. ceturksnī – par 0.7%. Tas, ka CSP veiktās nacionālo kontu laikrindu revīzijas ietekmē visos 2019. gada ceturkšņos novērtēts par iepriekš aprēķināto zemāks IKP gada pieauguma temps, negatīvi ietekmē IKP 2019. gada izaugsmes prognozi.

17. attēls

IKP PĀRMAIŅAS
(salīdzināmajās cenās; %)

3.1. Apstrādes rūpniecība un enerģētika

Ārējā pieprasījuma vājināšanās turpina negatīvi ietekmēt apstrādes rūpniecības sniegumu – cīņa par eksporta tirgiem kļūst arvien asāka, sarūk arī iekšējā pieprasījuma izaugsmes temps. Lai gan ceturkšņu dalījumā dinamika ir svārstīga, tomēr kopumā vērojama apstrādes rūpniecības pievienotās vērtības izaugsmes palēnināšanās. Ņemot vērā apstrādes rūpniecības lielākās apakšnozares kokapstrādes izlaides kritumu un tālāka krituma prognozes, kā arī ražotāju eksporta pasūtījumu novērtējuma pasliktināšanos pēdējos mēnešos, 2019. gada nogalē un 2020. gada sākumā gaidāmi sliktāki rezultāti, nekā prognozēts.

Nozares pievienotā vērtība pēc 1. ceturksnī novērotā stabilā snieguma 2. ceturksnī ievērojami saruka. Savukārt apstrādes rūpniecības 3. ceturkšņa rezultāti ir samērā labi (pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni – 0.8% un salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu – 2.3%).

Kokapstrādes izlaides sarukums bija gaidāms, tomēr jauni apstākļi pastiprinājuši kokmateriālu cenu kritumu: Eiropā, īpaši Vācijā un Čehijā, 2019. gadā bijuši nozīmīgi kukaiņu postījumi mežos, kas izraisījuši apjomīgas piespiedu mežistrādes un tādējādi arī lielu piedāvājuma pieaugumu, tā samazinot cenas vēl būtiskāk nekā līdz šim citu faktoru dēļ (iepriekšējā gada vēji, Skandināvijas valstu pieprasījuma kritums, dempinga cenas saplākšņa ražošanas segmentā pārlieku lielu jaudu dēļ u.c.). Arī Latvijā kukaiņu bojāto mežu platības būtiski palielinājās. Diemžēl 4. ceturksnī nozares speciālisti prognozē vēl sliktākus kokrūpniecības un mežistrādes rezultātus. To gan nevar teikt par visiem kokapstrādes segmentiem, jo situācija ir neviendabīga. Piemēram, tiem ražotājiem, kuri ražo produkciju ar augstāku pievienoto vērtību, pieejami būtiski lētāki izejmateriāli un uzlabojas uzņēmumu pelnītspēja. Labāka situācija ir arī segmentos, kuros iepriekš bijusi zemāka rentabilitāte un ierobežojumi pirkt kokmateriālus par augstajām cenām, piemēram, granulu ražošanā. Pašlaik izejmateriāli kļuvuši lētāki un pieejamāki, tāpēc šīs produkcijas ražošanas apjoms palielinājies. Piemēram, Rīgas ostā pārkrauts rekordliels koksnes granulu apjoms. Saskaņā ar Rīgas ostas datiem 2019. gada pirmajos deviņos mēnešos no ostas nosūtīto koksnes granulu apjoms pārsniedza 2018. gada atbilstošā perioda rādītāju par 50%.

[1] Šajā nodaļā IKP un nozaru pievienotā vērtība analizēta salīdzināmajās cenās, izmantojot sezonāli un ar kalendāro dienu skaitu izlīdzinātus datus (ja nav norādīts citādi).

Citās apstrādes rūpniecības apakšnozarēs izlaides dinamika bijusi atšķirīga. Pārtikas ražošanā (otrā lielākā apakšnozare) bija vērojama pat stagnācija, un arī pēdējo gadu apjomīgās investīcijas pagaidām nav veicinājušas straujāku izaugsmi. Savukārt joprojām spēcīga ir tehnoloģiski attīstīto nozaru (elektroniskās, elektriskās iekārtas un citas iekārtas un mehānismi) un metālizstrādājumu ražošanas izaugsme. Tomēr oktobrī uzņēmēju noskaņojuma rādītāji (EK dati) liecināja par šo nozaru eksporta pasūtījumu novērtējuma pazeminināšanos un tādējādi arī par iespējamu izaugsmes palēnināšanos tuvākajā nākotnē.

Jaudu noslodzes novērtējums liecina par atbilstošām nozaru izlaides dinamikas tendencēm. Tajās nozarēs, kurās izlaide sarūk vai stagnē, arī jaudu noslodze samazinās (kokapstrāde, farmācija, būvmateriālu ražošana, tekstilizstrādājumu ražošana), bet metālapstrādē un augstražīgajās nozarēs jaudu noslodze joprojām palielinās (oktobra prognoze 4. ceturksnim). Šajā dinamikā izņēmums ir farmācijas nozare, kurā jaudu noslodze būtiski sarukusi, tomēr lielāko uzņēmumu – AS "Olainfarm" un AS "GRINDEKS" – finanšu rezultāti nav slikti.

Būtiski palielinoties koģenerācijā ražotās elektroenerģijas apjomam, enerģijas, ieguves un ūdensapgādes nozare 3. ceturksnī darbojās daudz veiksmīgāk nekā gada sākumā. Biržas *Nord Pool Spot* dati rāda, ka oktobrī un novembrī elektroenerģijas ražošanas gada pieaugums vēl arvien bija straujš un balstīs nozares attīstību 4. ceturksnī kopumā.

Steidzamības kārtā virzītie Baltijas–Somijas vienotā dabasgāzes tirgus izveidei nepieciešamie likumu grozījumi ir pieņemti, un, ja drīz un veiksmīgi sāks darboties reģionālais dabasgāzes tirgus, iespējams, tas ļaus pilnvērtīgāk izmantot glabāšanas un pārvades infrastruktūru, kā arī jau 2020. gadā pakāpeniski palielināt Latvijā reģistrēto dabasgāzi tirgojošo uzņēmumu apgrozījumu.

18. attēls

APSTRĀDES RŪPNIECĪBAS PRODUKCIJAS IZLAIDES DINAMIKA
(salīdzināmajās cenās; %)

3.2. Būvniecība un nekustamā īpašuma nozare

Būvniecības nozarē vērojama izaugsmes tempa palēnināšanās. Būvniecības nozares pievienotā vērtība 2019. gada 3. ceturksnī salīdzinājumā ar 2. ceturksni pieauga par 2.6%, savukārt salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu tās kāpums joprojām bija spēcīgs (6.3%) un vērojams gandrīz visās būvniecības apakšnozarēs. Nozares izaugsmes tempa samazināšanās jau tika prognozēta, ņemot vērā vājāku investīciju aktivitāti un ES fondu līdzekļu apguvē sasniegto maksimālo apjomu, kas nerada papildu stimulu investīcijām un būvniecībai. 3. ceturksnī salīdzinājumā ar 2. ceturksni būvniecības produkcijas apjoms samazinājās par 0.6% (ēku būvniecībai sarūkot par 10.4%), bet inženierbūvniecības un specializēto būvdarbu apjoms pieauga attiecīgi par 2.4% un 1.7%. Arī salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu būvniecības nozares izaugsmes temps (3. ceturksnī – 6.3%) būtiski palēninājās salīdzinājumā ar iepriekšējiem diviem gadiem. Turklāt pieaugumu noteica iepriekšējā gada 3. ceturksnī novērotais kritums (tātad zemā bāze).

3. ceturksnī būvniecības izaugsmē nozīmīgāks bija būvdarbu reālā apjoma gada pieaugums, kas pārsniedza būvniecības izmaksu kāpumu. Vienlaikus ar darba samaksas un mašīnu un mehānismu uzturēšanas izmaksu pieauguma tempa palēnināšanos būvniecības kopējo izmaksu gada kāpuma temps turpināja sarukt jau trešo ceturksni pēc kārtas. 3. novembrī stājās spēkā ģenerālvienošanās par minimālo algu būvniecībā, kas paredz nozares minimālās

darba samaksas (780 eiro) ieviešanu. Tādējādi būvniecībā algas paaugstinājumu izjutīs būtiska daļa (aptuveni puse) strādājošo, un gada beigās būvniecības izmaksu pieaugums varētu atkal palielināties.

19. attēls

ATSEVIŠĶU BŪVOBJEKTU VEIDU DEVUMS KOPĒJĀ BŪVNIECĪBAS GADA IZAUGSMĒ FAKTISKAJĀS CENĀS
(procentu punktos)

Vienlaikus ar pasaules ekonomiskās izaugsmes palēnināšanos, ārējās vides nenoteiktību un vājāku investīciju aktivitāti būvuzņēmēju noskaņojums kopš marta turpināja pasliktināties, un to arvien vairāk negatīvi ietekmēja nepietiekamais pieprasījums. ES fondu līdzekļu apguvē sasniegtais maksimālais apjoms liecina, ka publiskā sektora papildu stimuls būvniecības nozarē nav gaidāms, taču augošais būvatļauju skaits ļauj cerēt, ka privātā sektora pieprasījums nozarē saglabājas pietiekami spēcīgs. Dzīvokļu, privātmāju un komercīpašumu segmentā vērojamā aktivitāte un izsniegto būvatļauju skaita pieaugums gandrīz visos segmentos (dzīvojamām mājām, rūpnieciskās ražošanas ēkām u.c.) ļauj cerēt uz turpmāku būvniecības nozares izaugsmi, lai gan tā būs daudz lēnāka nekā iepriekšējos divos gados. Latvijā būvniecības nozares izaugsme ir atkarīga no atsevišķiem lieliem projektiem, tāpēc tāds nākotnes projekts kā, piemēram, *Rail Baltica*, un maģistrālo autoceļu infrastruktūras projekti, raugoties no kopējās nozares perspektīvas, ir īpaši nozīmīgi. 2019. gada nogalē tiks pabeigta *Rail Baltica* stacijas ēkas, saistītās infrastruktūras un estakādes būvprojektēšana VAS "STARPTAUTISKĀ LIDOSTA "RĪGA"", lai 2021. gada sākumā varētu uzsākt būvniecību.

Nekustamā īpašuma tirgū vērojama mērena attīstība. Par to liecina gan aktivitāte dažādos nekustamā īpašuma segmentos (sērijveida dzīvokļu un *premium* īpašumu tirgū), gan arī darījumu apjoms valsts reģionos. Nekustamā īpašuma nozares pievienotā vērtība 2019. gada 3. ceturksnī salīdzinājumā ar 2. ceturksni pieauga par 3.7%, bet salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu – par 3.0%. Sērijveida dzīvokļu tirgus joprojām ir nekustamā īpašuma tirgus aktīvākais segments (aptuveni 80% no visiem darījumiem), tomēr pamazām, tirgū vairāk ienākot jauno projektu piedāvājumam, šis īpatsvars samazinās. Nekustamā īpašuma tirgus dzīvojamo ēku kategorijā attīstās stabili, pieprasījums pēc jauniem mājokļiem turpina augt. Sērijveida dzīvokļu segmentā pircēji joprojām dod priekšroku divu un trīs istabu dzīvokļiem. Pēdējos mēnešos vērojama sērijveida dzīvokļu cenu stabilizēšanās; augustā un septembrī 1 m^2 vidējā cena svārstījās ap 820 eiro. 2019. gada pirmajos deviņos mēnešos sērijveida dzīvokļu cenas kopumā palielinājās aptuveni par 3%. Latvijas pilsētās, t.sk. Rīgā, ir liels īres dzīvokļu deficīts, jo piedāvājums ir daudz mazāks nekā pieprasījums. Īres tirgus attīstību kavē jaunā Īres likuma projekta gausā virzība.

2019. gada pirmajos 10 mēnešos zemesgrāmatās reģistrēto nekustamā īpašuma pirkuma darījumu skaits Latvijā pieaudzis par 1.7%, bet Rīgā – par 6.5%. Būvniecības nozarē turpinās nozares strukturālā sakārtošana, īstenojot vairākas nozares produktivitāti veicinošas reformas. Sākot ar 2020. gada 1. janvāri, visas jaunās būvniecības ieceres varēs uzsākt tikai Būvniecības informācijas sistēmā (BIS). Būvniecības nozares elektroniskās darba laika uzskaites sistēmas ieviešana ļauj nodrošināt visu būvlaukumā nodarbināto personu darba laika elektronisku reģistrāciju, uzskaiti un šo datu glabāšanu vienotajā elektroniskās darba laika uzskaites datubāzē (tas varētu mazināt ēnu ekonomiku nozarē).

3.3. Tirdzniecība

Tirdzniecības nozares dinamiku 3. ceturksnī būtiski uzlaboja lauksaimniecības produktu vairumtirdzniecība, tādējādi nozares izaugsme ceturkšņa laikā palielinājās par 0.4% un gada laikā – par 5.5%. Mazumtirdzniecības izaugsme jau kopš gada sākuma palēninājās un 3. ceturkšņa laikā sasniedza 1.6% kritumu, bet gada laikā – tikai 1.1% pieaugumu. Lai gan mazumtirdzniecības gada pieauguma tempa mazināšanās septembrī jau bija gaidāma (piemēram, IKEA veikala atvēršanas Rīgā efekta izzušanas ietekmē), tomēr dati liecina par pārdošanas apjoma kritumu gan mēneša, gan gada laikā, un oktobrī saglabājās līdzīga situācija. Pēdējos mēnešos mazinājies ar mājokļa remontu un labiekārtošanu saistītās tirdzniecības devums mazumtirdzniecības izaugsmē (tas varētu norādīt uz piesardzību tēriņos). Noskaņojuma rādītāji pašlaik nenorāda uz stabilu tendenci. Oktobrī tie lielākoties pasliktinājās, izņemot patērētāju noskaņojumu, kas saglabājās stabils, taču jau novembrī situācija bija pretēja. Uzkrājumu līmenis ir augsts, un tas ļautu stabilizēt privāto patēriņu, ja ārējā pieprasījuma atjaunošanās izrādītos lēnāka, nekā pašlaik tiek prognozēts.

Pašlaik tirdzniecības nozari balsta labvēlīgi īstermiņa faktori. Jauno loģistikas centru (*Lidl* un *Rimi*) darbības ietekme drīzāk atspoguļosies transporta un uzglabāšanas nozares darbībā, nevis tirdzniecībā, jo mazumtirdzniecībā saglabājas sīva konkurence.

20. attēls

MAZUMTIRDZNIECĪBAS APGROZĪJUMA UN PIRKTSPĒJAS DINAMIKA
(2015. gada vidējais līmenis = 100; %)

3.4. Transports

Kā jau tika prognozēts, transporta nozares izaugsme turpināja uzrādīt vāju sniegumu arī 2. pusgadā, 3. ceturksnī nozares pievienotajai vērtībai sarūkot par 4.7%. 3. ceturksnī Latvijas lielākajās ostās pārkrauto un pa dzelzceļu un autotransporta pārvadāto kravu apjoms turpināja samazināties. Lai gan gaisa satiksmē joprojām vērojama pozitīva attīstība, maksājumu bilances dati norāda uz transporta pakalpojumu eksporta izaugsmes palēnināšanos.

Latvijas ostās pārkrauto kravu apjoms 3. ceturksnī salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu samazinājās par 8.6%, krītoties apkalpoto ogļu kravu un ģenerālkravu apjomam. Sarucis arī pārkrauto kokmateriālu apjoms. Rīgas ostā visvairāk saruka beramkravu apjoms. To veicināja ogļu kravu pārvirzīšana uz Krievijas ostām. Negatīvs bija arī konteinerkravu un naftas produktu kravu apjoma devums. Liepājas ostā kravu apjoma samazinājums 3. ceturksnī neturpinājās, jo ogļu kravu un ģenerālkravu apjoma kritumu atbilstoši prognozētajam izdevās kompensēt ar labības kravu apjoma pieaugumu, sākoties jaunajai ražas sezonai. Savukārt Ventspils ostā, kur līdz šim bija vērojams kravu apjoma pieaugums, 2. pusgadā tas samazinājās, ogļu kravu plūsmai atkal koncentrējoties Rīgas ostā. Naftas produktu segmentā Latvijas ostās jau ilgstoši turpinās kritums, bet 3. ceturksnī bija vērojams pieaugums, tomēr pagaidām nav pārliecinošu ziņu par šīs tendences turpināšanos.

Turpinās arī negatīva sauszemes transporta attīstība. 3. ceturksnī paātrinājās pa dzelzceļu un autotransporta pārvadāto kravu apjoma kritums. Pa dzelzceļu pārvadāto kravu apjoms, sarūkot starptautiskajiem kravu pārvadājumiem, salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu samazinājās par 20.9%. Autotransportā kravu apgrozība 3. ceturksnī salīdzinājumā

ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu samazinājās par 10.7%, joprojām sarūkot starptautisko kravu pārvadājumu apjomam. Nozares pārstāvji turpina aktualizēt Mobilitātes pakotnes negatīvo ietekmi uz Latvijas autopārvadājumu konkurētspēju (pašlaik notiek trīspusējas sarunas, kuru laikā jāvienojas par Mobilitātes pakotnes nosacījumiem).

Gaisa satiksmē pārvadāto pasažieru skaits 3. ceturksnī salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu turpināja augt (kāpums – 12.6%). Lidostā ienākot jaunai aviokompānijai *Lauda Airlines*, kā arī citām aviokompānijām palielinot pieejamo galamērķu skaitu, turpinās arī lidojumu skaita pieaugums. Aviokravu pārvadājumos, kurus Eiropā negatīvi ietekmē ārējā vide, situācija uzlabojas. Jau drīzumā tiks pabeigta kravu perona būvniecība, kas ļaus dubultot VAS "STARPTAUTISKĀ LIDOSTA "RĪGA"" kravu apkalpošanas kapacitāti. Parakstot līgumu ar DHL Latvia SIA, sākta virzība uz moderna kravu apstrādes un loģistikas centra izbūvi.

Jaunākie dati liecina, ka, mazinoties ārējam pieprasījumam, transporta nozares izaugsme, visticamāk, turpinās būt vāja arī 2020. gadā, negatīvi ietekmējot IKP.

21. attēls

KRAVU APJOMA GADA PĀRMAIŅAS GALVENAJOS KRAVU TRANSPORTA VEIDOS
(%)

4. IKP analīze no pieprasījuma puses[1]

4.1. Iekšzemes pieprasījums

Iekšzemes pieprasījumam ir arvien lielāka nozīme IKP izaugsmē, tomēr salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu tā pieaugums kļuvis daudz mērenāks, ārējā pieprasījuma palēninājumam spēcīgāk ietekmējot arī iekšzemes ekonomiskos lēmumus. Vērojams gan galapatēriņa, gan investīciju pieauguma tempa kritums, apstiprinot iedzīvotāju un investoru piesardzības pastiprināšanos.

Privātais patēriņš, kam ir nozīmīgs īpatsvars (59% no nominālā IKP) un vērojama strauja izaugsme, 2019. gadā nodrošina lielāko devumu IKP izaugsmē. 3. ceturksnī salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni tas palielinājās par 1.3% un salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu – par 4.3%. Patērētāju noskaņojums joprojām ir diezgan pozitīvs, lai gan jau iepriekš patēriņa un tirdzniecības mērenāka izaugsme salīdzinājumā ar reālo darba samaksas fondu norādīja uz piesardzības uzkrājumu veidošanu. Vērojama straujāka ienākumu kāpuma palēnināšanās, gan mērenāk augot reālajai neto algai, gan sākoties nodarbinātības rādītāju lejupslīdei un nākotnes novērtējuma sarukumam.

Jau iepriekš bija vērojams straujš investīciju pieauguma tempa kritums, gada kāpuma tempam salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu samazinoties vairāk nekā divas reizes. 3. ceturksnī investīciju izaugsme salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni bija 1.6% un salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu – 5.2%. Ieguldījumu izaugsmi galvenokārt nodrošina valdības investīcijas. Privāto investoru interese ir būtiski samazinājusies: lai gan ieguldījumi ražošanas iekārtās joprojām aug, tomēr citos segmentos privātās investīcijas strauji mazinās.

Valdības izdevumi 3. ceturkšņa beigās salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu pieauga par 5.7%, sasniedzot 7.9 mljrd. eiro. Kā ierasts, kāpums novērots visos izdevumu veidos, izņemot procentu maksājumus par valsts parāda apkalpošanu. Visvairāk palielinājās izdevumi atalgojumam un iemaksām ES budžetā. Lai gan pēdējo mēnešu tendence liecina, ka valdības izdevumi vairs neaug tik strauji kā iepriekš, gaidāms, ka pēc oktobrī veiktās pensiju indeksācijas būs vērojams straujāks izdevumu kāpums.

Kopējo izdevumu attīstībai līdzīgas tendences bija vērojamas arī valdības patēriņu raksturojošās izdevumu pozīcijās, kurās kāpums atlīdzībai kopš gada sākuma sarucis un pēdējo mēnešu laikā stabilizējies 7.3% līmenī. Tempa samazināšanās galvenokārt skaidrojama ar to, ka gada sākumā amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm izmaksāti izdienas pabalsti, kā arī ar mazāku atalgojuma kāpumu pašvaldībās. Arī valdības izdevumi precēm un pakalpojumiem 2019. gada pirmajos deviņos mēnešos salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu palielinājās tikai par 0.1%. Vienlaikus jāatzīmē, ka šāda attīstība bija gaidāma, jo, mainoties aizsardzības sektora kārtējā gada vajadzībām, kas atspoguļojas iepirkumu specifikā, arvien lielāka daļa aizsardzības izdevumu tiek novirzīta kapitālajiem izdevumiem jeb investīcijām. Izdevumi sociālajiem pabalstiem (gandrīz trešā daļa no visiem budžeta izdevumiem) kopš gada sākuma pieauga par 5.9%. Kāpumu noteica vidējās apdrošināšanas iemaksu algas palielināšanās, tomēr jāatzīmē, ka izdevumi slimības pabalstiem 2019. gada pirmajos deviņos mēnešos bija pat par 25.1 milj. eiro jeb 20.5% lielāki nekā iepriekšējā gada atbilstošajā periodā. Pēc oktobra sākumā notikušās pensiju indeksācijas, kuras ietvaros izmantots pēdējos gados augstākais pensiju indekss un indeksētas arī pensiju piemaksas par apdrošināšanas stāža gadiem, gaidāms, ka izdevumi sociālajiem pabalstiem gada beigās pieaugs straujāk. Saskaņā ar Labklājības ministrijas aplēsēm vidējais pensijas apmērs 2019. gadā palielināsies aptuveni par 6%.

Valdības investīciju kāpums kopš gada sākuma kļuva lēnāks, 2019. gada pirmajos deviņos mēnešos tām palielinoties par 12.0%. Pieauguma tempa pakāpenisks samazinājums

[1] Šajā nodaļā IKP un pieprasījuma puses komponenti analizēti salīdzināmajās cenās, izmantojot sezonāli un ar kalendāro dienu skaitu izlīdzinātus datus (ja nav atrunāts citādi).

skaidrojams ar aizsardzības sektora ievērojamiem kapitālajiem izdevumiem tieši gada sākumā, kā arī ar pašvaldību aizņemšanās limitu investīciju projektu īstenošanai.

Valdības budžeta deficīts 2019. gadā tiek prognozēts 0.7% no IKP (prognoze nav mainīta salīdzinājumā ar jūnija prognozi, bet ir par 0.1 procentu punktu mazāka nekā septembrī, precizējot prognozi valdības patēriņam un izdevumiem sociālajiem pabalstiem, kā arī paaugstinot iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumus). Gaidāms, ka arī 2020. gadā valdības budžeta deficīts būs 0.7% no IKP – nemainīgs salīdzinājumā ar jūnija prognozi un zemāks salīdzinājumā ar septembra prognozi (0.9% no IKP). Pārmaiņas galvenokārt atspoguļo lēnāku prognozēto pašvaldību izdevumu atalgojumam kāpumu un starppatēriņa pieaugumu, jo pašvaldībās plānots saņemt mazāk dotāciju, nekā iepriekš gaidīts, kā arī pēc pēdējos gados vērotās straujās izaugsmes gaidāms mazāks valdības investīciju kāpums.

22. attēls

IKP GADA PĀRMAIŅU DALĪJUMS
(pieprasījuma puse; procentu punktos)

23. attēls

PATĒRIŅU RAKSTUROJOŠIE RĀDĪTĀJI
(2015 = 100; patērētāju noskaņojums; atbilžu saldo; %)

24. attēls

PATĒRĒTĀJU NOSKAŅOJUMS UN TO RAKSTUROJOŠIE RĀDĪTĀJI
(atbilžu saldo; procentu punktos)

25. attēls

KONSOLIDĒTĀ KOPBUDŽETA IZDEVUMU PĀRMAIŅU TEMPS UN ATSEVIŠĶU POZĪCIJU DEVUMS
(salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu; %)

4.2. Tirdzniecības bilance

Ārējās vides nenoteiktība un ārējā pieprasījuma pavājināšanās atspoguļojas eksporta un importa pieauguma tempa sarukumā, būtiski ietekmējot preču ārējo tirdzniecību, bet pakalpojumu tirdzniecībai esot noturīgākai. Diemžēl nenoteiktība ārvalstu tirgos saglabājas, tādējādi cīņa par eksporta tirgiem saasinās. Vienlaikus mazāka patēriņa, investīciju un ārējā pieprasījuma ietekmē paredzama arī importa izaugsmes tempa palēnināšanās.

Pēdējā laika dažādie signāli gan par ASV un Ķīnas tirdzniecības konfliktu iespējamu atrisinājumu, gan par breksitu globālajā tautsaimniecībā saglabā augstu nenoteiktību un atkārtoti liek pārskatīt Latvijas galveno tirdzniecības partnervalstu izaugsmes un tirdzniecības prognozes. Vienlaikus daudzi Latvijas uzņēmumi šīs problēmas uztver kā iespējas, jo, darbojoties specializētās jomās ar spēju elastīgāk mainīt eksporta tirgus un pielāgot produkciju, kā arī pieradušiem strādāt sarežģītos apstākļos, uzņēmējiem rodas zināmas priekšrocības salīdzinājumā ar konkurentiem.

2019. gada janvārī–septembrī nominālais preču eksports stagnēja (sarukums salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu – 0.6%). To ietekmēja atsevišķu ar reeksportu saistītu preču grupu (mehānismu un parasto metālu), kā arī kokmateriālu eksporta vērtības kritums pēdējo mēnešu laikā. Būtiski saruka mehānismu reeksports uz ASV. Tas saistīts ar iepriekšējā gadā remonta vajadzībām eksportētiem un importētiem lidmašīnu dzinējiem, bet metālu reeksports saruka uz valstīm, uz kurām eksportēto preču vērtība ir mazāka. Kokmateriālu eksporta vērtības kritumu ietekmēja vairāki faktori – gan kokmateriālu cenu korekcija, gan arī vājāks ārējais pieprasījums, t.sk. uz Apvienoto Karalisti, kur pēc 1. pusgadā novērotā uzkrājumu veidošanas efekta pēdējos mēnešos sarukusi no Latvijas importēto kokmateriālu vērtība. Līdz šim pozitīva bijusi lauksaimniecības produktu, īpaši graudaugu, eksporta izaugsme, jo labvēlīgie laikapstākļi gada sākumā veicināja labu ražu, kas ļāva kāpināt eksporta vērtību.

Pakalpojumu eksporta vērtība 2019. gada janvārī–septembrī pieauga straujāk (salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu – par 6.8%; nedaudz straujāk nekā gada pirmajos divos ceturkšņos). Tomēr atsevišķu pakalpojumu grupu ietvaros vērojamas būtiskas atšķirības. Transporta pakalpojumu eksportā, kā gaidīts, saruka jūras un dzelzceļa pakalpojumu eksporta vērtība, taču to pēdējos mēnešos kompensēja straujāka izaugsme autotransporta (lai gan kravu apgrozības dati būtiski neuzlabojās, autotransporta pakalpojumu eksports auga uz cenu pieauguma rēķina) un gaisa transporta eksportā. Neraugoties uz jau ilgstoši saspīlēto situāciju attiecīgo profesionāļu darba tirgū, informācijas un komunikācijas tehnoloģiju pakalpojumu eksports joprojām palielinās vairāk nekā par 10% gadā, lai gan pēdējos mēnešos saruka telesakaru pakalpojumu eksporta vērtība. Turpinājās arī saimnieciskās darbības pakalpojumu eksporta strauja izaugsme (tā vērtība 2019. gada pirmajos 11 mēnešos pieauga par 32.1%). Šajā pakalpojumu grupā eksporta vērtība visstraujāk auga reklāmas un ar tirdzniecību saistīto pakalpojumu jomā.

Kopumā reālais preču un pakalpojumu eksports 3. ceturksnī salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni palielinājās par 2.1% un salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu – par 3.6%. Savukārt preču un pakalpojumu imports pieauga attiecīgi par 0.4% un 1.0%. Preču importa struktūrā vērojamas IKP izlietojuma dinamikai līdzīgas tendences ar straujāku kapitālpreču un starppatēriņa preču apjoma kritumu, savukārt patēriņa preču imports saruka mazāk, saglabājoties stabilākam mājsaimniecību patēriņam. Kopumā 2019. gada janvārī–septembrī nominālais preču imports, tāpat kā eksports, stagnēja, salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu palielinoties tikai par 0.3%. Mazāk importēts mehānismu – tas saistīts gan ar investīciju aktivitātes mazināšanos, gan reeksporta kritumu. Mehānismu importam bija arī lielākais negatīvais devums 2019. gada pirmajos deviņos mēnešos. Būtisks bija arī minerālproduktu importa kritums, pēdējo mēnešu laikā sarūkot dabasgāzes importa vērtībai. Tas skaidrojams ar to, ka šogad Inčukalna pazemes krātuvē agrāk iesūknēta lētāka

dabasgāze. Preču grupa, kas šogad līdz šim kāpinājusi importa vērtību un arī pēdējos mēnešos turpinās to kāpināt, ir ķīmiskās rūpniecības preces (lielākais bija farmācijas produktu un mēslojuma importa pieaugums).

Arī pakalpojumu imports 2019. gada janvārī–septembrī palielinājās straujāk nekā preču imports (par 5.9% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu), tomēr ne tik strauji kā gada pirmajos divos ceturkšņos. Sarukusi jūras un dzelzceļa transporta pakalpojumu importa vērtība, taču kopumā transporta pakalpojumu imports palielinājās, t.sk. augot gaisa un autotransporta importa vērtībai. Arī informācijas un komunikācijas tehnoloģiju un saimnieciskās darbības pakalpojumu importa vērtības izaugsme pārsniedza 10%. Pārsteidzoši strauji turpina palielināties būvniecības pakalpojumu imports – tas varētu liecināt par pakalpojumu iekšējā piedāvājuma trūkumu vai cenu konkurētspējas zaudēšanu.

Vājinoties ārējām pieprasījumam un mazinoties iekšzemes aktivitātei, vērojama arī lēnāka reālā preču un pakalpojumu importa izaugsme. Tirdzniecības nosacījumi turpina uzlaboties, jo eksporta cenu kritums bija mazāks nekā importa cenu sarukums.

26. attēls

PREČU GRUPU EKSPORTA VĒRTĪBAS GADA PĀRMAIŅAS
(milj. eiro)

5. Darba tirgus, izmaksas un cenas

Neraugoties uz tautsaimniecības izaugsmes tempa palēnināšanos, darba tirgus attīstību nosaka vēl arvien lielais darbaspēka pieprasījums un ierobežotais piedāvājums. Tādējādi bezdarbs mazinās un vidējais atalgojums aug. Ekonomiskās aktivitātes palēnināšanās atspoguļojas patēriņa cenu dinamikā ar novēlošanos. Daļēji tas jau vērojams pakalpojumu cenu dinamikā – septembrī un oktobrī tās bija nedaudz zemākas, nekā prognozēts.

2019. gadā turpinās bezdarba līmeņa mazināšanās, 3. ceturksnī darba meklētāju īpatsvaram sarūkot līdz 6.0% no ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita. NVA sniegtā informācija liecina, ka reģistrētais bezdarbs oktobrī saglabājās septembra līmenī (5.7%), gada laikā samazinoties par 0.4 procentu punktiem.

27. attēls

REĢISTRĒTĀ BEZDARBA LĪMENIS UN DARBA MEKLĒTĀJU ĪPATSVARS
(%)

Lai gan to uzņēmēju īpatsvars, kuri uzskata darbaspēka trūkumu par svarīgu uzņēmējdarbību ierobežojošu faktoru, 2019. gada 3. ceturksnī būvniecībā un pakalpojumu nozarēs nedaudz samazinājās, 2019. gadā visās nozarēs kopumā šādu uzņēmēju īpatsvars saglabājas pēdējo 10 gadu augstākajā līmenī. Uzņēmēju noskaņojums attiecībā uz nodarbinātību turpmākajos trijos mēnešos kopumā ir pasliktinājies, tomēr arvien tiek gaidīts nodarbinātības pieaugums. Izņēmums ir būvuzņēmēji, kas kopš jūlija paredz samazināt nodarbināto skaitu.

Latvijas Bankas 2019. gada bezdarba prognoze ir 6.4%, un salīdzinājumā ar septembri tā nav mainīta (septembrī faktisko datu ietekmē jūnijā publiskotā bezdarba prognoze tika samazināta no 7.0% uz 6.4%). Viedoklis par bezdarba dinamiku nav mainījies, jo, neraugoties uz lēnāku tautsaimniecības izaugsmi, pieprasījums pēc darbiniekiem saglabājas augsts. Bezdarba prognoze 2020. gadam netiek mainīta (6.3%; jūnijā – 6.9%).

Vēl arvien augstā darbaspēka pieprasījuma dēļ turpinās vidējā atalgojuma pieaugums, kas, neraugoties uz ekonomiskās izaugsmes palēnināšanos, ir tikai nedaudz lēnāks nekā iepriekšējā gadā. Kā papildu faktoru algu pieaugumam (īpaši zemāka līmeņa darbiniekiem) darba devēji min prasību darba sludinājumos norādīt paredzamo atalgojumu, kas veicina darbinieku migrāciju uz labāk atalgotām darbvietām. 2019. gada 3. ceturksnī atalgojuma gada pieauguma temps pārsniedza prognozēto un bija 8.3%. Ņemot vērā to, ka saglabājas darbaspēka pieprasījums, savukārt piedāvājums (iedzīvotāju darbspējas vecumā skaits) turpina nedaudz samazināties, arī turpmāk gaidāms vidējā atalgojuma pieaugums (par to liecina arī mēnešu operatīvie dati). Algas pieauguma prognoze kopš septembra nav mainīta un 2019. gadam ir 7.8% (jūnijā veiktā prognoze palielināta jau septembrī 1. pusgada faktisko rezultātu dēļ), bet 2020. gadam – 6.0% (iepriekš – 5.9%).

Pakalpojumu cenu (inflācijas komponente, kuru ekonomiskās aktivitātes pārmaiņas ietekmē visvairāk un visātrāk) gada pieauguma temps samazinājās zem 3%. Daļēji tas atspoguļoja ekonomiskās aktivitātes palēnināšanos, daļēji – vienreizējo faktoru ietekmi (septembrim netipiski liels izmitināšanas pakalpojumu cenu kritums, kas varētu atspoguļot tūrismam nelabvēlīgus laikapstākļus).

28. attēls

VIDĒJĀS MĒNEŠA BRUTO NOMINĀLĀS DARBA SAMAKSAS PAR PILNAS SLODZES DARBU GADA PĀRMAIŅAS
(%)

29. attēls

DARBASPĒKA IZMAKSU 10% PIEAUGUMA IETEKME UZ PAKALPOJUMU PATĒRIŅA CENĀM LATVIJĀ
(%)

Piezīmes. Novērtējumā izmantoti 2005.–2018. gada mēneša dati. Simulācijā pieņemts, ka vidējā alga 2019. gada janvārī pieaug par 10%. Attēlā parādīts punkta novērtējums ar 68% ticamības intervālu.

30. attēls

SPCI PĀRMAIŅAS KOMPONENTU DALĪJUMĀ
(procentu punktos)

Rūpniecisko preču patēriņa cenas aug nedaudz straujāk, nekā ierasts, un to noteikuši divi faktori. Pirmkārt, gatavo izstrādājumu ražotāju cenu inflācija turpina pakāpeniski palielināties, ar novēlojumu reaģējot uz darbaspēka izmaksu palielinājumu. Otrkārt, īstermiņa lietošanas precēm nedaudz pieauga arī importa cenas, un tas varētu atspoguļot eiro kursa attiecībā pret ASV dolāru nelielu samazināšanos.

31. attēls

RŪPNIECISKO IZSTRĀDĀJUMU CENU GADA PIEAUGUMA TEMPS
(2018. gada jūlijs–2019. gada septembris; %)

Pasaules naftas cenas, kas tiešā veidā nosaka enerģijas patēriņa cenas un netiešā veidā ietekmē pārtikas produktu un dažu pakalpojumu cenas, pēdējo mēnešu laikā samazinājās. Reaģējot uz naftas cenu lejupvērsto tendenci, nedaudz saruka degvielas cenas. Tirgus

dalībnieku bažas izraisīja gan lēnāks globālās ekonomiskās attīstības temps (tas nozīmē arī mazāku pieprasījumu pēc naftas produktiem), gan arvien augošā naftas ieguve ASV. Lai gan 14. septembra uzbrukums Saūda Arābijas naftas rūpniecības objektiem izraisīja vēsturiski lielāko vienreizējo naftas ieguves kritumu[1], naftas cenu tas palielināja tikai divas nedēļas. Ietekme uz naftas cenu nebija paliekoša, jo Saūda Arābijai izdevās atjaunot naftas ieguvi ātrāk, nekā to gaidīja tirgus dalībnieki. Lai gan ir pazīmes, ka naftas ieguve ASV augs lēnāk, nekā gaidīts, ģeopolitiskā situācija Tuvajos Austrumos saglabājas saspīlēta un OPEC decembra sākumā lēma par tālāku naftas ieguves ierobežošanu, tirgus dalībnieki gaida naftas cenas pakāpenisku samazināšanos. Pašlaik Latvijas Bankas prognoze vidējai *Brent* jēlnaftas cenai 2020. gadam ir 60 ASV dolāru par barelu (jūnija prognoze bija 66 ASV dolāri par barelu).

32. attēls

NAFTAS CENAS PROGNOZE
(*Brent*; gadā vidēji; ASV dolāros par barelu)

Globālo pārtikas cenu indeksu, kas tiešā veidā ietekmē pārtikas produktu patēriņa cenas un netiešā veidā atspoguļojas ēdināšanas pakalpojumu cenās, tendences pēdējos mēnešos nebija vienotas. Saglabājās augstas gaļas cenas, jo cūku mēra plašā izplatība Āzijā negatīvi ietekmēja globālo cūkgaļas piedāvājumu. Vienlaikus cūku mēra izplatība mazināja pieprasījumu pēc lopbarības un tādējādi arī graudaugu cenas, ko papildus negatīvi ietekmēja graudu ražai labvēlīgi laikapstākļi (sevišķi Krievijā un Ukrainā). Pārtikas cenas kritās tāpēc, ka bija samērā laba dārzeņu raža, un arī tāpēc, ka īslaicīgi tika samazināta akcīzes nodokļa likme stiprajiem alkoholiskajiem dzērieniem. Savukārt piena produktu cenas Eiropā augstā pieprasījuma dēļ nedaudz palielinājās. Kopumā vērojama stabila un prognozēm atbilstoša gan importēto, gan Latvijā ražoto un iekšzemes tirgū pārdoto pārtikas produktu cenu dinamika.

[1] Kritums – 5.7 milj. barelu dienā (vairāk nekā Irākas un Kuveitas kara laikā 1990. gadā un vairāk nekā Irānas islāma revolūcijas laikā 1979. gadā).

6. Secinājumi un prognozes

Redzējums par tautsaimniecības izaugsmi 2019. un 2020. gadā nav būtiski mainījies, taču, ņemot vērā CSP veiktās nacionālo kontu etalonrevīzijas izraisītās IKP datu laikrindu pārmaiņas, gaidāms, ka IKP pieaugums 2019. gadā varētu būt 2.3%, nesasniedzot septembrī prognozēto (2.5%), savukārt 2020. gada prognoze netiek mainīta (2.6%). Jāatzīmē, ka, palēninoties pasaules un eiro zonas ekonomiskajai izaugsmei un saglabājoties augstai nenoteiktībai ārējā ekonomiskajā vidē, septembrī Latvijas Banka jau bija pārskatījusi un pazeminājusi jūnijā publiskoto izaugsmes prognozi 2019. un 2020. gadam (attiecīgi 2.9% un 3.1%).

Lai gan kopumā IKP novērtējums mainījies maz, izlietojuma struktūras prognozes pārskatītas, ņemot vērā IKP datu revīziju un pamatojoties uz jaunākajiem datiem. Iekšzemes pieprasījuma izaugsme ir mērenāka, nekā iepriekš lēsts, un īpaši lēnāka gaidāma investīciju izaugsme. Pēc datu revīzijas eksporta izaugsme 2019. gada 1. pusgadā uzlabota, turklāt 3. ceturksnī straujāku eksporta pieaugumu nodrošina īslaicīgs faktors – rekordliela graudaugu raža. Tomēr, nenoteiktībai saglabājoties un eiro zonas ekonomiskā noskaņojuma rādītājiem būtiski neuzlabojoties, nākamā gada izaugsmes prognozes vairākās tirdzniecības partnervalstīs ir pesimistiskākas, kavējot arī Latvijas ārējā pieprasījuma pieauguma straujāku atjaunošanos 2020. gadā. Iekšējā un ārējā pieprasījuma samazinājumu prognozē galvenokārt kompensē importa, īpaši investīciju preču un eksporta preču ražošanai nepieciešamā starppatēriņa preču importa, samazinājums.

33. attēls

IKP GADA PĀRMAIŅAS
(salīdzināmajās cenās; sezonāli un ar kalendāro dienu skaitu izlīdzināti dati; 2019. un 2020. gads – Latvijas Bankas prognoze; %)

Nozaru dalījumā vidējā termiņā nelielu pozitīvu ietekmi varētu radīt plānotie ieguldījumi transporta infrastruktūras attīstībā (lidosta), kā arī veiksmīga reģionālā dabasgāzes tirgus darbība. Tas ļautu pilnvērtīgāk izmantot glabāšanas un pārvades infrastruktūru, kā arī palielināt Latvijā reģistrēto dabasgāzi tirgojošo uzņēmumu apgrozījumu. Straujāku izaugsmes tempu varētu gaidīt arī būvniecībā, kur līdz šim sasniegtais pievienotās vērtības līmenis pārskatīts un samazināts, taču lielo infrastruktūras objektu būvdarbi veicami plānotajā apjomā. Vienlaikus gan saglabājas ar atsevišķu projektu (piemēram, *Rail Baltica*) īstenošanas gaitu saistītā nenoteiktība. Vājāks, nekā iepriekš lēsts, sniegums varētu būt gaidāms apstrādes rūpniecībā, kur saglabājas attīstību neveicinoša cenu līmeņa negatīvā ietekme uz kokrūpniecību, kā arī finanšu pakalpojumu nozarē, kur peļņas rādītāji ir zemāki nekā 2018. gadā un konkurence par klientu saglabājas augsta, kā arī arvien tiek meklēti labāki tālākās darbības modeļi.

Gada pirmo 11 mēnešu dati liecina, ka 2019. gadā inflācija varētu būt 2.8% (Latvijas Bankas jūnija "Makroekonomisko Norišu Pārskatā" ietvertā un septembrī aktualizētā prognoze – 2.9%). Ņemot vērā naftas cenu lejupvērsto dinamiku, 2020. gada inflācijas prognoze tiek samazināta līdz 2.4% (jūnija un septembra prognoze bija 2.5%).

34. attēls

SPCI GADĀ PĀRMAIŅAS
(2019. un 2020. gads – Latvijas Bankas prognoze; %)

Tabula

MAKROEKONOMISKO RĀDĪTĀJU PROGNOZES

Rādītājs	2019	2020
IKP (gada pārmaiņas salīdzināmajās cenās; sezonāli un ar kalendāro dienu skaitu izlīdzināti dati; %)	2.3	2.6
INFLĀCIJA (gada SPCI; %)	2.8	2.4
DARBA TIRGUS		
Bezdarbs (% no ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita)	6.4	6.3
Nominālā bruto darba alga (gada pārmaiņas; %)	7.8	6.0
TEKOŠĀ KONTA BILANCE (% no IKP)	–0.2	0.0
FISKĀLAIS SEKTORS (% no IKP)		
Valdības parāds	36.8	37.0
Konsolidētā valdības budžeta pārpalikums/deficīts (–)	–0.7	–0.7

7. Scenāriju analīze

7.1. Gausākas kreditēšanas ietekme uz tautsaimniecību

Motivācija

Latvijas ekonomiskās izaugsmes temps vairākus gadus bijis viens no straujākajiem ES. Kopš ekonomiskās krīzes pagājuši 10 gadi, un pašlaik ir ilgākais Latvijas tautsaimniecības izaugsmes periods kopš valsts neatkarības atgūšanas. Neraugoties uz to, kreditēšanas aktivitāte Latvijā bijusi visai ierobežota. Lietuvā un Igaunijā nefinanšu sabiedrībām izsniegto kredītu apjoms būtiski audzis jau vairākus gadus, turpretī Latvijā dinamika bijusi stipri gausāka (sk. 35. att.).

35. attēls

NEFINANŠU SABIEDRĪBĀM IZSNIEGTO KREDĪTU APJOMS BALTIJAS VALSTĪS
(2015. gada vidējais rādītājs = 100)

Piezīmes. Koriģētajā laikrindā nav ietverti vienreizējie kredītportfeļa samazinājumi, kas radās strukturālu pārmaiņu rezultātā (Luminor Bank AS izveidošana 2017. gada oktobrī un ABLV Bank, AS licences anulēšana 2018. gada jūlijā). Tiek pieņemts, ka attiecīgajā ceturksnī kredītu apjoma pārmaiņas atbilst iepriekšējā un nākamā ceturkšņa vidējam rādītājam.

Pēc Latvijas (un arī Igaunijas) datu laikrindu koriģēšanas, kas veikta, lai izslēgtu vienreizēju faktoru radītos kritumus 2017. un 2018. gadā, nefinanšu sabiedrībām izsniegto kredītu apjoms Latvijā pašlaik atpaliek no Baltijas kaimiņvalstīm aptuveni par 14%.

Jāatzīmē, ka šāda nefinanšu sabiedrību kreditēšanas dinamika vērojama laikposmā, kad nefinanšu sabiedrību pieprasījums pēc kredītiem Latvijā audzis daudz straujāk nekā kaimiņvalstīs (sk. 36. att.).

36. attēls

KREDĪTIESTĀŽU VĒRTĒJUMS PAR PĀRMAIŅĀM NEFINANŠU SABIEDRĪBU PIEPRASĪJUMĀ PĒC KREDĪTIEM VIDĒJI CETURKSNĪ KOPŠ 2016. GADA 1. CETURKŠŅA
(% no kreditēšanas aptaujā dalību ņēmušajām kredītiestādēm)

Kreditēšanas aktivitātes atšķirības ietekmēja stingrāki Latvijas kredītiestāžu noteiktie kredītu standarti. Kopš 2016. gada sākuma nefinanšu sabiedrībām izsniegto kredītu procentu likmes Latvijā bija vidēji aptuveni par 0.3–0.5 procentu punktiem augstākas nekā Lietuvā un Igaunijā (sk. 37. att. kreiso pusi). Arī kredītu standarti Latvijā bija būtiski stingrāki (sk. 37. att. labo pusi).

Ņemot vērā kreditēšanas lomu investīciju finansēšanā, vāja kreditēšanas aktivitāte varētu būt negatīvi ietekmējusi Latvijas ekonomisko izaugsmi. Tāpēc Latvijas Banka, izmantojot Latvijas DSGE modeli[1], aprēķinājusi gausās kreditēšanas iespējamo ietekmi uz Latvijas tautsaimniecību.

[1] Bušs, Ginters. *Algu veidošana, bezdarbs un ekonomiskās attīstības cikls Latvijā.* Latvijas Bankas pētījums, Nr. 1/2017. 70 lpp.

37. attēls

NEFINANŠU SABIEDRĪBĀM IZSNIEGTO KREDĪTU PROCENTU LIKMJU STARPĪBA LATVIJĀ SALĪDZINĀJUMĀ AR KAIMIŅVALSTĪM UN KREDĪTU STANDARTU KUMULATĪVĀS PĀRMAIŅAS
(procentu punktos)

Piezīme. Lietuvas kredītu standartu dati pieejami, tikai sākot ar 2015. gadu.

Simulācija

Scenārijā vērtēta divu faktoru ietekme uz Latvijas tautsaimniecību:

a) gausāks nefinanšu sabiedrībām izsniegto kredītu pieaugums, tāpēc kredītportfelis ir par 14% mazāks nekā bāzes scenārijā;

b) par 0.35 procentu punktiem augstāka kredītu procentu likme nekā bāzes scenārijā.

Gausāka kreditēšana tieši ietekmē uzņēmumu investīciju apjomu. Savukārt augstākas kredītu procentu likmes, sadārdzinot aizņemšanās izmaksas, mazina nefinanšu sabiedrību un mājsaimniecību vēlmi aizņemties. Simulācijā gausāka nefinanšu sabiedrību kreditēšana ieviesta pakāpeniski, četru gadu laikā sasniedzot 14% starpību. Augstākas aizdevumu procentu likmes piemērotas uzreiz un pastāvīgi.

Simulācijas rezultāti kopumā liecina, ka zemākas kreditēšanas aktivitātes dēļ arī investīciju izaugsme ir gausāka. Turklāt, nefinanšu sabiedrībām nespējot kāpināt ražošanas apjomu, to pieprasījums pēc darbaspēka ir zemāks, nekā tas būtu, ja kreditēšanas aktivitāte atjaunotos straujāk. Tādējādi arī IKP izaugsme ir zemāka. Kreditēšanas apjoma efekts ievērojami pārsniedz negatīvo ietekmi, ko radījušas relatīvi augstākas procentu likmes. Četru gadu laikā kopējais nerealizētais IKP pieaugums salīdzinājumā ar bāzes līmeni sasniedz 3.2% jeb vidēji 0.8% gadā (sk. 38. att.).

38. attēls

VĀJĀKAS KREDITĒŠANAS UN AUGSTĀKU PROCENTU LIKMJU IETEKME UZ INVESTĪCIJĀM UN IKP
(kumulatīvās pārmaiņas; %)

Secinājumi

Neraugoties uz samērā strauju ekonomiskās izaugsmes tempu, nefinanšu sabiedrībām izsniegto kredītu dinamika Latvijā bijusi vāja. Savukārt Lietuvā un Igaunijā bijis noturīgs kreditēšanas aktivitātes pieaugums. Tā kā kreditēšana ir viens no investīciju finansēšanas avotiem, gausa kreditēšana Latvijā šo gadu laikā varētu būt nozīmīgi negatīvi ietekmējusi Latvijas potenciālo izaugsmi.

Latvijas Bankas aprēķini liecina, ka pēdējo četru gadu laikā gausākas kreditēšanas aktivitātes dēļ uzņēmumu investīciju apjoms bijis būtiski zemāks, nekā tas būtu, ja kreditēšanas dinamika atbilstu kaimiņvalstīs novērotajām tendencēm. Tādējādi arī ekonomiskā izaugsme bijusi lēnāka.

7.2. Tālāka koksnes cenu krituma ietekme uz Latvijas tautsaimniecību

Motivācija

2017. gada vidū sāka palielināties kokmateriālu cenas. To noteica vairāki faktori, bet galvenais bija izejmateriālu resursu trūkums mežizstrādes darbiem nelabvēlīgo laikapstākļu un Baltkrievijas apaļkoku importa ierobežojumu dēļ. Šie faktori bija aktuāli ne vien Latvijā, bet arī visā Eiropā, tādējādi cenu kāpums bija vērojams globālā mērogā un nozīmīgā eksporta īpatsvara dēļ uzlaboja Latvijas tirdzniecības nosacījumus. 2018. gadā koksnes cenu strauju kāpumu noteica spēcīgas laikapstākļu pārmaiņas, atsevišķu kokmateriālu veidu (piemēram, papīrmalkas) cenām salīdzinājumā ar 2016. gada vidējām cenām palielinoties gandrīz divas reizes. Mežistrādei labvēlīgos apstākļos daudzi mežu īpašnieki vēlējās veikt iepriekš nerentablo un nepieejamo cirsmu izstrādi, un nozare saskārās ar piedāvājuma puses ierobežojumiem – mežizstrādes tehnikas un darbaspēka trūkumu. Auga arī pieprasījums no Apvienotās Karalistes (krājumu veidošanai breksita gaidās) un Skandināvijas valstīm (galvenokārt pēc papīrmalkas papīrrūpniecībai). Daudzi mežu īpašnieki pievērsās strauji cenā kāpušās papīrmalkas ražošanai, kas izraisīja izejmateriālu trūkumu un arī cenu pieaugumu citos kokmateriālu ražošanas segmentos. Cenu kāpums kopumā uzlaboja mežistrādes un kokrūpniecības uzņēmumu pelnītspēju, veicinot arī jaunas investīcijas ražošanas iekārtās. Pozitīvi tirdzniecības nosacījumi, eksporta kāpums un investīcijas jaudu palielināšanai un ražīguma uzlabošanai veicināja kopējās pievienotās vērtības palielināšanos. Tomēr nozares pārstāvji paredzēja, ka kokmateriālu cenu kāpums būs īslaicīgs. Kopumā kokmateriālu eksporta vienības vērtības indekss kopš 2016. gada vidējā līmeņa līdz 2018. gada beigām (decembrī sasniegts augstākais punkts) pieauga par 13.7%, bet 2019. gadā jau bija vērojama cenu lejupslīde (sk. 39. att.).

39. attēls

EKSPORTA VIENĪBAS VĒRTĪBAS INDEKSS KOKSNEI, KOKSNES UN KORĶA IZSTRĀDĀJUMIEM (IZŅEMOT MĒBELES), IZSTRĀDĀJUMIEM NO SALMIEM UN PĪŠANAS MATERIĀLIEM
(2015. gads = 100)

2019. gada sākumā lielai minēto faktoru daļai mainījās darbības virziens – Skandināvijas valstīs pieprasījums saruka, ar breksitu saistīto krājumu veidošanu nomainīja pieprasījuma kritums, turklāt ieguldītās investīcijas radīja pārprodukciju atsevišķos kokrūpniecības segmentos (piemēram, skaidplātņu pārprodukciju). Kokmateriālu cenu kritumu pastiprina arī kukaiņu nodarītie postījumi Eiropas mežos, kas veicinājuši piespiedu mežistrādi un tādējādi arī piedāvājuma pieaugumu. Tāpēc nākotnē iespējams tālāka cenu samazinājuma risks.

Simulācija

Tiek apskatīts scenārijs, kurā koksnes cenas pazeminātos līdz 2016. gada vidējam līmenim (turpmāks samazinājums par 6.4%) un atsvērtu iepriekšējo kokmateriālu eksporta cenu pieaugumu.

Simulācija veikta ar vispārējā līdzsvara aprēķina modeli[1], kas ļauj izteikt visaptverošus padziļinātus secinājumus par atsevišķu šoku ietekmi gan uz Latvijas tautsaimniecību kopumā, gan uz konkrētām nozarēm.

Iegūtie rezultāti (sk. 40. att.) liecina, ka reģionālās pārprodukcijas ietekmē un zemu cenu apstākļos samazinās nozares uzņēmumu ražotās produkcijas apjoms un arī eksports.

[1] Vairāk informācijas sk. Beņkovskis, Konstantīns, Goluzins, Eduards, Tkačevs, Oļegs. *Vispārējā līdzsvara aprēķina modelis ar fiskālā sektora datiem: Latvijas tautsaimniecības novērtējums*. Latvijas Bankas pētījums, Nr. 1/2016. 64 lpp.

Tādējādi sarūk arī nodarbinātības un reālo algu pieaugums. Tas savukārt negatīvi ietekmē privāto patēriņu. Turklāt, pasliktinoties ekonomiskajai aktivitātei un redzējumam par attīstību nākotnē, uzņēmumi samazina investīcijas. Tādējādi reālais IKP ir par 0.3% mazāks nekā tad, ja cenas stabilizējas esošajā līmenī. Nozaru dalījumā (neietverot mežizstrādi un kokrūpniecību) ekonomiskās aktivitātes sarukums, visticamāk, negatīvi ietekmētu arī transporta pakalpojumu nozari.

40. attēls

APRĒĶINĀTĀ ZEMĀKU KOKSNES CENU IETEKME UZ LATVIJAS EKONOMIKU
(%)

Reālā ietekme uz IKP, visticamāk, būtu nedaudz zemāka, nekā novērtēts ar vispārējā līdzsvara aprēķina modeli, jo uzņēmumi zemākas cenas varētu absorbēt, samazinot peļņas maržas, nevis samazinot algu un nodarbinātības pieaugumu.

Secinājumi

Iegūtie rezultāti ļauj secināt, ka koksnes eksporta vienības vērtības korekcija var negatīvi ietekmēt ne tikai kokrūpniecības nozari, bet arī Latvijas tautsaimniecību kopumā. Samazinoties kokmateriālu cenām, attiecīgi mazināsies arī mežistrādes un kokrūpnieku pelnītspēja, saruks jaunu investīciju ieplūde un jaunu cirsmu izstrāde, kas kopumā palēninās nozares un attiecīgi arī tautsaimniecības izaugsmi. To daļēji var kompensēt pozitīva situācija atsevišķos kokrūpniecības segmentos, kuri spēs saglabāt gatavās produkcijas cenu pašreizējā līmeni, savukārt izejmateriāli kļūs lētāki, piemēram, mēbeļu ražošanā. Tomēr šie atsevišķie segmenti nespēs kompensēt kopumā negatīvo koksnes eksporta vienības vērtības krituma ietekmi uz IKP.

Papildinformācija

Vispārējās piezīmes

Izdevuma "Makroekonomisko Norišu Pārskats" (2019. gada decembris, Nr. 30) sagatavošanā izmantota līdz 2019. gada 10. decembrim pieejamā informācija.

Izdevumā "Makroekonomisko Norišu Pārskats" (2019. gada decembris, Nr. 30) izmantota CSP, ECB, Valsts kases, AS "Nasdaq Riga", *Euribor-EBF* un Latvijas Bankas informācija.

Grafiskos attēlus sagatavojot, izmantota EK (1., 2., 24., 25. un 30. att.), *Bloomberg* (3.–6. un 32. att.), *Reuters* (7. att.), Latvijas Bankas (8.–12., 14., 15., 26., 27., 29., 30., 32.–34., 38. un 40. att.), CSP (8., 17.–21., 23., 24., 26.–31., 33., 34. un 39. att.), ECB (13. un 35.–37. att.), Valsts kases (16. un 22. att.) un NVA (27. att.) informācija.

Sākot ar šo 2019. gada decembra izdevumu, statistiskās informācijas tabulas sagatavojot, izmantota tikai Latvijas Bankas informācija.

Dažos gadījumos skaitļu noapaļošanas rezultātā komponentu summa atšķiras no kopsummas.

FOB cena ir preces cena, kuru veido preces vērtība, ieskaitot transporta un apdrošināšanas izmaksas līdz eksportētājvalsts robežai.

CIF cena ir preces cena, kuru veido preces vērtība, ieskaitot transporta un apdrošināšanas izmaksas līdz importētājvalsts robežai.

Tabulās apzīmējums "–" nozīmē, ka attiecīgajā periodā nav darījumu, un apzīmējums "x" – dati nav pieejami, rādītājus nav iespējams aprēķināt vai respondentu skaits ir nepietiekams datu publiskošanai.

Nauda un banku darbība

Monetāro rādītāju aprēķinā tiek iekļauti Latvijas Bankas bilances dati un pārējo MFI bilanču pārskatu informācija, kas tiek sagatavota saskaņā ar Latvijas Bankas noteikto metodoloģiju (sk. Latvijas Bankas 2014. gada 16. maija noteikumus Nr. 132 "Monetāro finanšu iestāžu "Mēneša bilances pārskata" sagatavošanas noteikumi").

Izdevumā izmantoti šādi termini.

MFI – finanšu sabiedrības, kas veido naudas emisijas sektoru. Latvijā MFI ir Latvijas Banka, kredītiestādes u.c. MFI saskaņā ar Latvijas Bankas sagatavoto "Latvijas Republikas monetāro finanšu iestāžu sarakstu". ES MFI ietver ECB, eiro zonas valstu centrālās bankas, kredītiestādes un citas MFI (naudas tirgus fondus) saskaņā ar ECB publicēto MFI sarakstu.

Ne-MFI – vienības, kuras nav MFI.

Finanšu iestādes – citi finanšu starpnieki, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus (CFS), finanšu palīgsabiedrības, apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondi.

CFS – finanšu sabiedrības, kuras iesaistītas galvenokārt finanšu starpniecībā, uzņemoties tādas saistības, kas nav valūta, noguldījumi un noguldījumu aizstājēji no klientiem, kas nav MFI, vai apdrošināšanas tehniskās rezerves. CFS ir kreditēšanā iesaistītās sabiedrības (piemēram, finanšu līzinga sabiedrības, faktūrkreditēšanas sabiedrības, eksporta vai importa finansēšanas sabiedrības), ieguldījumu fondi, ieguldījumu brokeru sabiedrības, finanšu instrumentsabiedrības *(financial vehicle corporations)*, finanšu pārvaldītājsabiedrības, riska kapitāla sabiedrības *(venture capital corporations)*. CFS datos tiek iekļauti arī finanšu palīgsabiedrību dati.

Finanšu palīgsabiedrības – finanšu sabiedrības, kuras iesaistītas galvenokārt finanšu palīgdarbībās, t.i., darbībās, kuras cieši saistītas ar finanšu starpniecību, bet nav finanšu starpniecība, piemēram, ieguldījumu brokeri, kas neveic finanšu starpniecības pakalpojumus

savā vārdā, sabiedrības, kas nodrošina finanšu tirgu infrastruktūru, finanšu institūciju un finanšu tirgu centrālās uzraudzības iestādes, ja tās ir atsevišķas institucionālas vienības. Latvijā par finanšu palīgsabiedrību uzskatāma arī FKTK un AS "Nasdaq Riga". Finanšu palīgsabiedrību dati tiek iekļauti CFS datos.

Nefinanšu sabiedrības – saimnieciskās vienības, kuras veic preču ražošanu vai sniedz nefinansiālus pakalpojumus nolūkā gūt peļņu vai citus augļus.

Mājsaimniecības – fiziskās personas vai fizisko personu grupas, kuru pamatdarbība ir patēriņš un kuras ražo preces un pakalpojumus vienīgi pašu patēriņam, kā arī mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas. Latvijā mājsaimniecību sektorā iekļaujami arī individuālā darba veicēji, ja viņi nav reģistrējuši savu darbību Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra komercreģistrā.

Neakciju vērtspapīru turējumi – finanšu aktīvi, kuri ir uzrādītāja instrumenti, parasti ir apgrozāmi, tos tirgo otrreizējos tirgos vai par tiem tirgū var saņemt atlīdzību un kuri negarantē to turētājam nekādas īpašuma tiesības uz institucionālo vienību, kas šos finanšu aktīvus emitējusi.

Saskaņā ar ECB metodoloģiju tiek publicēta šāda informācija:

1) MFI (izņemot Latvijas Banku) kopsavilkuma bilance, t.i., Latvijas MFI, izņemot Latvijas Banku, saskaņoto bilanču summa (3. tabula);

2) monetārie rādītāji un papildu rādītāji (2. tabula), kas atspoguļo Latvijas devumu eiro zonas M3 un atbilstošajos bilances posteņos. Tie iegūti no MFI konsolidētās bilances. Tiek aprēķināts un publicēts Latvijas devums šādos monetārajos rādītājos:
– visās valūtās MFI uz nakti veiktajos noguldījumos;
– visās valūtās veiktajos noguldījumos ar brīdinājuma termiņu par izņemšanu līdz 3 mēnešiem ieskaitot (īstermiņa krājnoguldījumos), kā arī visās valūtās veiktajos noguldījumos MFI ar noteikto termiņu līdz 2 gadiem ieskaitot (īstermiņa termiņnoguldījumos);
– *repo* darījumos, MFI emitētajos parāda vērtspapīros ar termiņu līdz 2 gadiem ieskaitot un naudas tirgus fondu akcijās un daļās.

Tiek publicēti arī Latvijas Bankas monetārie rādītāji (1. tabula), kas ietver nacionālo devumu eiro zonas naudas bāzē un atbilstošos bilances posteņus.

Ievērojot to, ka Latvijas Banka apkopo plašāku informāciju, papildus tiek publicēta:

1) MFI konsolidētā bilance, kas iegūta, aprēķinot Latvijas MFI kopsavilkuma bilances pozīciju saldo (4. tabula). Sakarā ar to, ka uzskaites paņēmieni mazliet atšķiras, MFI savstarpējo posteņu summa ne vienmēr ir vienāda ar nulli, tāpēc atlikums tiek ietverts MFI savstarpējo saistību pārsniegumā;

2) MFI (izņemot Latvijas Banku) atsevišķas mēneša bilances pārskata pozīcijas valstu grupu dalījumā (5. tabula);

3) Latvijas finanšu iestāžu, nefinanšu sabiedrību un mājsaimniecību noguldījumu MFI (izņemot Latvijas Banku) termiņstruktūru un noguldījumu veidus, t.sk. *repo* darījumus, raksturojošā informācija (6. un 7.abc tabula), kā arī valdības un nerezidentu noguldījumus raksturojošā informācija (7.d tabula);

4) MFI (izņemot Latvijas Banku) Latvijas finanšu iestādēm, nefinanšu sabiedrībām un mājsaimniecībām izsniegto kredītu termiņstruktūru un kredītu veidus raksturojošā informācija (8., 9.ab un 10. tabula), kā arī valdības un nerezidentu kredītus raksturojošā informācija (9.c tabula);

5) MFI (izņemot Latvijas Banku) vērtspapīru turējumus raksturojošā informācija (11. tabula).

Procentu likmes

Procentu likmju aprēķinā tiek iekļauta MFI pārskatu informācija, kas tiek sagatavota saskaņā ar Latvijas Bankas 2014. gada 16. maija noteikumiem Nr. 133 "Monetāro finanšu iestāžu procentu likmju pārskatu sagatavošanas noteikumi". Izmantojot šajos noteikumos ietverto metodoloģiju, Latvijas Republikā reģistrētajām kredītiestādēm, ārvalstu kredītiestāžu filiālēm un atsevišķām krājaizdevu sabiedrībām jāsniedz informācija par noguldījumu un kredītu procentu likmēm, kas tiek piemērotas darījumos ar rezidentu nefinanšu sabiedrībām un mājsaimniecībām.

Tiek apkopota Latvijas Republikā reģistrēto kredītiestāžu, ārvalstu kredītiestāžu filiāļu un krājaizdevu sabiedrību sniegtā informācija par noguldījumu un kredītu procentu likmēm, kas tiek piemērotas darījumos ar nefinanšu sabiedrībām un mājsaimniecībām (12.ab tabula). Procentu likmju statistika tiek apkopota par jaunajiem darījumiem un darījumu atlikumiem. Visas procentu likmju statistikā ietvertās likmes ir vidējās svērtās procentu likmes. Procentu likmju statistikas sagatavošanā kredītiestādes izmanto nolīgto gada likmi (*annualised agreed rate*; AAR) vai šauri definēto efektīvo likmi (*narrowly defined effective rate*; NDER) un efektīvo gada izmaksu procentu likmi (*annual percentage rate of charge*; APRC). AAR vai NDER likmes aprēķins kredītiestādēm jāizvēlas, pamatojoties uz līguma nosacījumiem. NDER var aprēķināt jebkuram noguldījumam vai aizdevumam. Kredītiem mājsaimniecībām mājokļa iegādei un patēriņa kredītiem papildus AAR vai NDER uzrādīta arī APRC.

Noguldījumu uz nakti un noguldījumu ar brīdinājuma termiņu par izņemšanu jauno darījumu un atlikumu procentu likmes sakrīt.

No jauna izsniegto kredītu procentu likmes tiek atspoguļotas saskaņā ar līgumā noteikto procentu likmes darbības sākotnējo periodu. Savukārt norēķinu konta debeta atlikuma *(overdraft)* procentu likmes tiek uzrādītas šā kredīta atlikumam.

Atspoguļojot mājsaimniecībām izsniegto patēriņa un pārējo kredītu ar termiņu līdz 1 gadam un nefinanšu sabiedrībām izsniegto kredītu ar termiņu līdz 1 gadam procentu likmes, tiek ietvertas norēķinu konta debeta atlikuma procentu likmes.

Kredītu procentu likmes iekšzemes starpbanku tirgū (14. tabula) tiek atspoguļotas kā vidējās svērtās jauno darījumu procentu likmes, apkopojot kredītiestāžu iesniegto informāciju, kas sagatavota atbilstoši Latvijas Bankas metodoloģijai (sk. Latvijas Bankas 2013. gada 16. maija noteikumus Nr. 102 ""Naudas tirgus darījumu pārskata" sagatavošanas noteikumi").

Valūtas darījumi un valūtu kursi

Ārvalstu valūtas pirkšanas un pārdošanas darījumus raksturojošā informācija tiek apkopota, izmantojot Latvijas Bankas metodoloģiju (sk. Latvijas Bankas 2009. gada 13. maija noteikumus Nr. 36 "Ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanas un pārdošanas noteikumi" un Latvijas Bankas 2013. gada 16. maija noteikumus Nr. 101 "Ārvalstu valūtu pirkšanas un pārdošanas pārskatu sagatavošanas noteikumi"). Galvenie ārvalstu valūtas pirkšanas un pārdošanas darījumi (16. tabula) ietver skaidrā un bezskaidrā naudā veiktos kredītiestāžu un ārvalstu kredītiestāžu filiāļu darījumus, kas atspoguļoti darījuma veidu, darījuma partneru un darījuma valūtu dalījumā. Savukārt ārvalstu valūtu pirkšana un pārdošana bezskaidrā naudā (17. tabula) ietver bezskaidrā naudā veiktos kredītiestāžu un ārvalstu kredītiestāžu filiāļu darījumus, kas atspoguļoti nozīmīgāko valūtu dalījumā.

Vidējie svērtie ārvalstu valūtu skaidrās naudas darījumu maiņas kursi (18. tabula) apkopoti, izmantojot kredītiestāžu un ārvalstu kredītiestāžu filiāļu, kā arī valūtas maiņas iestāžu sniegto informāciju.